JOCS FLORALS DE BARCELONA **2024**

JOCS FLORALS DE BARCELONA 2024

Gerent de l'Institut de Cultura de Barcelona:
Oriol Martí Sambola

Consell d'Edicions i Publicacions de l'Ajuntament de Barcelona:
Xavier Marcè Carol, Gemma Arau Ceballos, Maria Buhigas San José, Ferran Burguillos Martínez, Núria Costa Galobart, Mireia Escobar Costa, Sonia Fuertes Ledesma, David Lizoaín Bennett, Oriol Martí Sambola, Lluís Mauri Roldán, Àlex Montes Flotats, Jaume Muñoz Jofre, Joan Ramón Riera Alemany, Pilar Roca i Viola, Miquel Rodríguez Planas, Edgar Rovira Sebastià, Montserrat Surroca Comas i Anna Giralt Brunet.

Directora de Comunicació:
Pilar Roca i Viola

Directora de Serveis Editorials:
Núria Costa Galobart

Direcció de Serveis Editorials
Passeig de la Zona Franca, 66
08038 Barcelona
tel. 93 402 31 31
www.barcelona.cat/barcelonallibres

© de l'edició, Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura
© dels textos: els autors
Disseny gràfic: La Japonesa
Correcció de textos: Linguaserve I.S. S.A.
Impressió: Uan-tu-tri

barcelona.cat/jocsflorals
barcelona.cat/barcelonapoesia

Dipòsit legal: DL B 8307-2024

JOCS FLORALS DE BARCELONA 2024

Saló de Cent, 16 de maig

Ajuntament de Barcelona

BASES
PREMI DE POESIA JOCS FLORALS DE BARCELONA 2024

L'Ajuntament de Barcelona convida els ciutadans i les ciutadanes a concórrer al Premi de Poesia Jocs Florals de Barcelona 2024.

PREMI

S'atorga un únic premi al millor recull de poemes en llengua catalana de tema lliure.

Aquest premi està dotat amb 9.000 euros, import sobre el qual s'ha de practicar la retenció establerta per la normativa tributària vigent, i l'obra es publicarà posteriorment a una editorial especialitzada en l'edició de llibres de poesia en llengua catalana, que signarà un contracte amb l'autor o autora, i recollirà l'abast dels drets de propietat intel·lectual que se'n derivin.

BASES

Base primera. Els treballs que optin al premi han de ser originals, inèdits, de poetes vius, d'una extensió similar a la d'un llibre convencional de poesia i d'un mateix autor o autora.

Només es pot presentar un poemari per autor o autora.

Si algun dels poemes del recull han estat publicats, l'autor o autora ha d'indicar quins són i on s´han publicat. En cap cas, però, el nombre de versos que hagin estat publicats no pot superar el deu per cent de la totalitat de versos de l'obra.

Base segona. La presentació d'un treball implica la presumpció de la seva autoria. És responsabilitat de qui hagi presentat el poemari tota reclamació que pugui sorgir amb relació a l'autoria.

A aquests efectes, l'Institut de Cultura es pot dirigir contra aquesta persona en cas que, com a conseqüència del que preveuen aquestes bases, resulti reclamada l'autoria de l'obra.

L'Institut de Cultura de Barcelona pot repercutir en qui hagi presentat aquesta obra totes les quantitats que s'hagi vist obligat a satisfer amb motiu de

reclamacions d'autoria. A més, també es reserva el dret de reclamar els danys i perjudicis que s'hagin ocasionat a l'Institut per aquest fet.

Base tercera. S'han d'enviar sis exemplars dels treballs a l'Oficina Ciutadana de la Cultura del Palau de la Virreina (La Rambla, 99, 08002 Barcelona) o lliurar-los directament al mateix lloc, de dilluns a diumenge, de 10.15 a 20.15 h.

A la portada dels treballs hi ha de constar el títol de l'obra i el pseudònim i, en un sobre tancat adjunt, s'hi ha d'incloure la identificació de l'autor o autora: el nom i els cognoms i les seves dades de contacte (adreça, telèfon i adreça electrònica). A l'exterior del sobre hi ha de constar el títol de l'obra i el pseudònim. El període d'admissió d'originals acaba el divendres 9 de febrer de 2024, a les 20.15 h.

Base quarta. L'acte de lliurament del premi tindrà lloc al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona durant el mes de maig de 2024, en el marc de Barcelona Poesia.

Base cinquena. No es retornaran els treballs presentats. L'Institut de Cultura de Barcelona es compromet a custodiar-los i destruir-los posteriorment.

La participació al concurs implica acceptar íntegrament aquestes bases.

MANTENIDORS

Els mantenidors actuen amb la màxima llibertat i discrecionalitat per emetre el veredicte. El premi s'atorga per majoria de vots dels mantenidors o pot ser declarat no adjudicat, a criteri del jurat. En cas d'empat, el president dels mantenidors té vot de qualitat. Els mantenidors tenen la facultat d'interpretar les bases i determinar-ne el funcionament. El veredicte és inapel·lable.

En aquesta edició, actuen com a mantenidors les persones següents:

Presidenta	Begonya Mezquita Ramírez
Vocals	Maria Callís Cabrera Melcion Mateu i Adrover Àngels Moreno Gutiérrez Jordi Vintró Rigall

Les funcions de secretari o secretària les exerceix el mantenidor o mantenidora més jove d'entre els vocals.

OBRES PRESENTADES

El sentit literal de la metàfora
A contrallum de carenes
Trànsit
Agafar-se a una fusta
Jo en dic "poemes"
La màgia del vent
Coses que algú t'havia de dir
Individu i societat
Llur miratge
EXTASI CROMÀTIC
Inèdit Sentiment
Missa Pro Carnavale Mortis IV. Offertorium
Fills de la intempèrie
On Fugirem, Amor
Eros Retrobat
Carril Vianants
Cellers de l'ànima
Tant de bo fos com Pessoa!
Captura de Pantalla
Marcits de nostàlgia
La meva amiga
Decasitiments (Sentiments en decasíl·labs)
Cavalcant damunt les lletres
La secreta ràbia
Acròpolis

Història de la meva vida
Papiroflèxia artificial
Mort de l'escolà
El pilar que ajuda l'home
Plató desert
Així passo la glòria al món
El nen del pont del tren de França
Pub revòlver
Matèria de raonament
Darrere les cortines
Calidoscopi. Amb veu de dona
La revolució dels estels: Poemes de principi i final de vida
hwasong-15 i la vida de l'hi ha
El cant de les ciganes
Les albades
Transplantament de fa vuit anys
La vida i la barra
Tan bonica i tirana
Estat de mort
El meu lloc preferit
Deliris i anhels
Influències externes
Poemari autobiogràfic d'una persona corrent
Escètica i vertical
Crua
Modernisme (o contes moderns)
Quarta introducció a pi
Partitures de l'ànima
No hi haurà més primaveres

Memòries
Clepsidra
Muntanya negra
Les meves emocions
Memorial de prodigis i algun divertiment
Molla d' Instagram
Els tres turons (d'un blau vers els altres diferent)
Poemes de metro i notes al mòbil
Boomer
Tetrao Urogallus
Carn d'Oblit
Al Caire de L'Abisme
Costella
Alteracions
Barcelona es mor i jo en soc l'assassí
En la vasta quietud
Digues el que vulguis
Manderley
D'aquella magrana
Ara soc jo qui borda
Elegies de la ciutat invisible
Un llarg passeig
Creatrix
Autòpsia del destí
Ciutat Nostàlgia
Dols
Lírica de Consum
Llavis de flama
Totes les formes del verb t'estimo
T2T

J.V.B.
De l'arrel a l'escorça
Els ulls de deu
Poesia de circumstàncies
Textament
Àngels
Jo sent
El temps que ens viu
Distàncies mudables

ACTA DELS MANTENIDORS
PREMI DE POESIA JOCS FLORALS DE BARCELONA 2024

Reunits els mantenidors del Premi de Poesia Jocs Florals de Barcelona 2024:

La Sra. Begonya Mezquita Ramírez, presidenta, la Sra. Maria Callís Cabrera, el Sr. Melcion Mateu Adrover i el Sr. Jordi Vintró Rigall com a vocals, i actuant com a vocal i secretària la Sra. Àngels Moreno Gutiérrez.

Dicten el veredicte següent:

Llegits i considerats els noranta-tres llibres de poemes presentats, els mantenidors decideixen, per majoria, atorgar el Premi de Poesia Jocs Florals de Barcelona 2024 al llibre de poemes *Acròpolis* d'Adrià Targa Ramos.

Begonya Mezquita Ramírez
Maria Callís Cabrera
Melcion Mateu i Adrover
Àngels Moreno Gutiérrez
Jordi Vintró Rigall

Barcelona, abril de 2024

VALORACIÓ DE LA PRESIDENTA DELS MANTENIDORS

Un any més hem celebrat els Jocs Florals de Barcelona, certamen que representa un punt de referència important en el panorama actual de les lletres catalanes i que no deixa de ser una mostra de la producció poètica del territori de parla catalana. Una mostra fidel i rica en què conflueixen un conjunt de veus diferents que abracen també una diversitat temàtica —realista, social, amorosa, espiritual, experiencial— que facilita entendre allò que som i els camins literaris que provem de recórrer.

D'un total de 93 treballs presentats, xifra molt semblant a la dels darrers tres anys (88, 92 i 93 respectivament), el jurat ha valorat positivament la qualitat de les obres concursants: poemaris ben escrits, d'una extensió variada (de vegades insuficient pel que fa a un volum estàndard de poesia), que tant fan servir la prosa poètica, els poemes breus, els poemes de versos trencats, o els poemes d'una extensió remarcable, etc. Tots ells han il·luminat bé l'experiència lectora d'aquest any, sobretot considerant que molts treballs d'edicions passades es caracteritzaven per una tirada a la foscor i l'hermetisme, característiques que enguany hi han ocupat un espai anecdòtic al costat d'una majoria de llibres més *lluminosos*. És potser la varietat sinuosa de propostes poètiques la raó que ha comportat una tria en principi àmplia de treballs seleccionats i, al capdavall, difícil. No obstant això, els membres del jurat han acordat valorar com a finalistes dues de les obres presentades: *Tetrao Urogallus* i *Acròpolis*, i finalment, han optat pel llibre *Acròpolis*, l'autor del qual és Adrià Targa.

Adrià Targa i Ramos va néixer a Tarragona l'any 1987. Llicenciat en Filologia Clàssica per la Universitat de Barcelona, ha cursat estudis de Direcció Escènica i Dramatúrgia a l'Institut del Teatre i actualment es dedica a la docència. La seva obra poètica s'aplega en els llibres *L'exili de Constança*, Cossetània, 2008; *Boques en calma*, Edicions 62, 2010; *Ícar*, Edicions Poncianes, 2015, i *Canviar de cel*, Godall Edicions, 2021.

Amb *Acròpolis* el poeta busca la llum de les platges d'un passat que comença a ser feixuc, tan llunyà dels paradisos de la infantesa, quan vam ser rodons i petits. I ho fa des de la ciutat derruïda. A través de l'artifici del vers, ensuma la por des del cim del turó romà de Tarragona i camina entre murs, potser perdut pels carrers d'un barri, Sant Pere i Sant Pau, víctima del desordre i el formigó. Formalista de mena, l'autor recorre a la prosa poètica, als

versos apariats o a un llarg poema riu per retrobar aquell punt en què es pot dir el descrèdit, la recerca incessant del jo i els misteris del desig carnal. Una obra, doncs, d'una elaborada factura lírica que vol reflectir una dosi d'ironia barrejada amb l'escepticisme i la capacitat de crear bellesa amb la paraula.

Com a conclusió, tanquem amb èxit una edició d'aquest premi literari que ve de lluny i que, en definitiva, convoca una àmplia representació de les veus poètiques actuals, emergents, consagrades o, en qualsevol cas, amatents al pols i al batec poètics. I que així sigui per molts anys.

Begonya Mezquita
Presidenta dels Mantenidors dels Jocs Florals 2024

Barcelona, 2024

GLOSSA

VIURE EN EL POEMA

Marc Rovira

Avui tinc la sort d'acompanyar Adrià Targa a rebre, segons diuen, el premi de poesia més important de la meva ciutat pel llibre *Acròpolis*, i potser aquest és un dels motius pels quals jo ara no sé ben bé què dir. El perill de quequejar tot recordant alguna anècdota dels catorze anys que fa que ens coneixem aprima els meus sentits, i començo a plantejar-me si això és realment el que s'espera de mi. Alhora em passen pel cap tot de vivències que comparteixo amb l'Adrià i que, juntes, conformen l'espai d'una amistat. Ara bé, diria que una amistat no és tan sols un conjunt d'anècdotes, sinó alguna cosa més. Diria que una amistat, i parlo concretament d'aquella que em lliga a l'Adrià, és també una manera de compartir el món: és una manera de llegir-lo.

La qüestió de l'anècdota, però, encara em persegueix. Un viatge en metro a les sis del matí, per exemple, que ens porta a una banda del pensament que no és la que esperàvem. O un ocell que canta, que ens fa entrar en un bosc i se'ns endú. O el cos despullat d'un actor vist a una edat prou tendra com perquè els sentits —aquests que ara a mi se m'aprimen amb tanta posada en escena i tant de teatre, amb tant de protocol imposat—, de sobte, puguin eixamplar-se. Tot això apareix en aquest llibre. I tot això, també, podria ser simplement un seguit de vivències més o menys comunes, si no fos perquè la seva significació se'ns clava al cervell quan ho llegim en la poesia que l'Adrià sap escriure amb aquesta seva només aparent senzillesa, aquesta volguda eficiència expressiva, i que precisament per això es lliura en forma de poema revestit d'una simulada pell de xai que ràpidament, en el procés de lectura, revela la mossegada d'un llop.

La poesia de l'Adrià té aquesta capacitat que em sembla que és tan poc freqüent en els nostres dies: que tot jugant a l'estira-i-arronsa del vers, que tot saltironant pel transcurs de la prosa, aconsegueix teixir una volgudament inadvertida espectacularitat d'imatges gravades per la càmera del propi inconscient del llenguatge, com més o menys es diu en el llibre, i tot aquest fluir de poesia acaba per encarnar-se en uns poemes que queden fixats en el lector. Llegiu un poema seu: hi veureu tots els meandres que fa la seva intel·ligència expressiva, la guspira de la seva intuïció poètica. És així com la poesia esdevé una presa de consciència que és llengua viscuda, llengua compartida. És així com la poesia ens ofereix uns mots que ja coneixem, és clar, perquè som catalans, però que situats en l'espai del seu poema, se'ns ofereixen de nou perquè tornem a entendre'ls.

Així, en aquest volum primer hi trobareu unes «Cariàtides» que ens acompanyen, curiosament, de bracet fins a la segona part, que dona títol al llibre, i veureu que aquesta *Acròpolis* és una ciutat més alta que la part alta de la seva Tarragona, un lloc que du el nom de dos sants, Sant Pere i Sant Pau. És allí on el poeta s'adona que «jo tenia un desig però jo no sabia què fer-ne» i em sembla que aquesta és la pedra angular de tota la seva obra. La poesia de l'Adrià és una mena de resposta a aquest no saber què fer-ne, tot intentant-ho, del desig i del plaer, de la voluptuositat del cos i de l'escriure. I em sembla també que l'Adrià gairebé mai no planteja aquesta resposta com un dret ni com una escapatòria, sinó com una necessitat. Per a l'Adrià —i ara sembla que barregi vida i *razó*, però només ho sembla—, donar una resposta al dubte circular del desig és un deure vital, una obligació ètica, i cadascun dels seus poemes, des que va començar a publicar-ne ara ja fa setze anys, és una mostra d'aquest propòsit tan alt de la vida, potser un dels més alts que ningú pot tenir en aquest món nostre que sembla que giri a la inversa. Els qui l'heu llegit ja ho sabeu. I els qui no, espereu a tenir aquest llibre a les mans: la seva és una llengua que busca el mateix plaer d'expressió, el seu desig d'existència, i amb ella nosaltres sentim el nostre plaer d'existir. Això, en un moment en què a vegades podríem creure que la poesia és una cosa quasi morta, té un valor que sortosament el jurat d'aquest premi ha sabut reconèixer. Entreu, entreu en aquesta *Acròpolis*. Quan sortiu d'aquest viatge podreu dir, com el llibre mateix, que «jo un dia vaig ser feliç, / jo he viscut al paradís, / i el món, tot i que és ben gran, / no m'ha sabut donar tant.»

PREMI DE POESIA
JOCS FLORALS DE BARCELONA 2024

Acròpolis

Adrià Targa Ramos

Llenties

Baixeu per les escales del vostre propi cor, perdeu-vos entre l'aurícula i el ventricle. Extraieu del sac aquestes fulles seques, esmicolades, que diuen que son llenties. No us ho cregueu. Desfeu el camí fins a la boca de l'esófag, amb el sac de llenties a l'esquena, i aboqueu-les al terra de la cuina. Recolliu-les una per una, buscant la llentia correcta, la llentia portadora de la veritat universal. Feu un sofregit. La ceba, ben picadeta. Torreu el comí fins que apareguin dotze voltors per la finestra de la vostra esquerra. Bulliu totes les llenties menys aquella, la que ja sabeu. I ara sí, amb una cullereta de cafè escampeu una dosi de verí finíssim, com un avió que bombardeja una ciutat pacífica, i ningú encerta el camí del refugi, perquè és de nit i tot ve per sorpresa. Garam masala, paprika, cúrcuma, ras-el-hanout. Apagueu els llums i il·lumineu la cambra amb una avellana encesa, crua, punxada amb un filferro. Després d'un quart d'hora, quan finalment s'hagi apagat, si és que mai s'apaga, llenceu les llenties bullides entre les runes de Troia. Cada llentia és un guerrer enamorat d'Hel·lena. Que es coguin tots plegats deu anys, que per a un gos molt petit son trenta minuts, i per a una papallona, un aleteig molt breu.

***

La vida a Roma

et rien de Rome en Rome n'aperçois
Joachim du Bellay

La depressió seria tornar a Roma
i no trobar la Roma que hi vam viure.
Amic, la depressió seria Roma
sense Roma: carrers i places. Lliure
d'amor, podré jurar-te que hi ha Roma
més enllà de nosaltres, que vam viure
un somni, i que es repetirà: que Roma
és més que tu i que jo, que Roma és lliure
d'estimar-nos quan calgui, i visca Roma!
Potser hi serem feliços. Ens cal viure
per saber-ho, i passar un estiu a Roma,
i això no ho dic pas jo, ho diu algú lliure
que és més que tu i que jo. Que parli Roma
per nosaltres, amic, i intentem viure,
i algun dia, potser, viurem a Roma.

***

Golders Green

A Russell Gardens 23
hi vaig passar la nit d'ahir,

un carrer a prop de Golders Green.
Amic, hi pensaré sovint,

com va costar arribar al teu llit,
després d'estar tota la nit

fent tombs, tu anaves molt begut,
i jo tot sol, sol i perdut,

no vaig saber-te despertar.
Ens van fer fora molt enllà,

a Ealing Broadway, del vell bus,
a mi i a tu, noiet que cus

les esperances del demà
amb molt d'alcohol, sense pensar;

i encara que es va fer de dia,
vam trobar un taxi, qui ho diria,

i junts vam arribar i dormir
a Russell Gardens 23.

***

Ceràmica

No et posis al del mig. Deixa un espai amb aquest home que encara no reconeixes. Emmiralla't un segon a les rajoles. Tens els pulmons fets de ceràmica blanca, amb una petita esquerda que s'anirà obrint pas. No hi ha ningú, capità. També això va ser en un vaixell. Tenies divuit anys. Del maig a l'agost es van formar les primeres mores. Si mastegues el fonoll, amb aquell gust d'anís, només hi trobes la pols dels teus avis. Va ser abans de l'esgarrinxada. Si hagués sabut que et tornaves tan puta, diu, i es treu la màscara. No el reconeixes? Maleït aquest bosc, perquè un dia serà avarat davant la ciutadella de Príam. El pi que serà nau, les quilles que rebufen. Maleït el mànec, maleïda la seva traïdoria. No et demano gran cosa, una branca només. Com te'l vas estimar. Fins al fil de la destral. Han passat quinze anys, la balança ha caigut per totes dues bandes. Ets tu, sí, tu. Ara ja només queda fer tres tombs a les altes muralles. Entrar a les tendes fosques d'Aquil·les, que fan olor de cendra i de perfum de dona. Pidolar-te, jo a tu, el meu cos de divuit anys. A fora era de nit. L'ambició cremava en tots els llums de França.

***

Còpia

Tot comença amb dues cases
soles enmig dels sembrats,
o potser són les onades
d'un riu que fa por creuar:
les onades semblen flames
en aquest marbre tan blanc.
Després venen unes barques
carregades de soldats
i després moltes batalles
i uns pobres decapitats,
els seus cap damunt les llances,
i uns homes que s'obren pas
entre forestes salvatges,
i un d'ells que aixeca la mà,
i que surt moltes vegades,
se'l pot veure aquí i allà,
i els déus entre nuvolades,
i escuts i torxes i sang,
i el soroll de les espases,
i les setmanes i els anys.
Al final, mig esborrant-se
pel temps que va en espiral,
uns homes tornen a casa,
potser a la casa d'abans.

Es perden entre les prades
que no es veuen, cel enllà,
les quatre passes cansades
de tres, dos, un animal,
després un arbre, una branca,
després, una fulla cau,
després de la fulla, l'aire,
després, no està clar el final.

***

Acròpolis (fragment)

[...]

Pol anem a fer unes fotografies de Sant Pere i Sant Pau
Pol anem a retratar l'asfalt les gelosies
et molesta la meva ombra Pol a mi també em molesta
veuràs jo vaig néixer aquí bé no exactament no
però el primer cop que vaig escapar-me de casa
el dia esperat que som grans per anar a comprar el pa
aquests carrers van escopir-me a la cara,
les primeres vegades que em vaig desentendre amb els homes,
ja sempre més estarem sols hem tallat el cordill,
va ser entre aquests blocs que ara fotografies
amb paciència d'esclau de la llum,
jo no treballo a raig, i jo m'assec als murets de ciment,
per què els nens sempre s'estimen més les rampes
que les escales sí són aquestes les rampes
aquí veus hi havia les tendes d'Aquil·les el ràpid de peus,
més enllà Diomedes Tidida. Dues ombres allargassades,
travessem una tarda d'agost el meu barri,
tu amb la gorra al revés, jo escrivint això al mòbil,
també alguns cops el bo d'Homer s'adorm,
però el bo de Sant Pere i Sant Pau mai no es cansa de badallar,
un gegant recolzat de totxanes vermelles i toldos,
on els nens espantats et miren amb la teva Fujifilm GFX 50R.

Pol no sé on és exactament la primera rajola,
no sé quantes rajoles devia ocupar el cos del meu oncle,
però ara que som aquí puc sentir encara l'aire
que s'agita un moment, una bala de plom disparada
vora Glasgow que va perdre força i que va desplomar-se
en aquest tros d'asfalt que retrates textures textures
va foteu el camp fora és el meu moment diu aquell home
del British Museum, i el fantasma de l'oncle,
no vingueu a tacar a profanar aquestes cases de l'aire,
la paràbola exacta que va traçar el meu cos en caure,
apa vinga deixeu-me amb la pena.
La pena cavalca
com aquest dia d'agost que ja acaba, les llengües de llum
exhaustes robades caldria tornar-les,
caldria tornar el dolor del meu tiet a Lord Elgin,
però aquí ens l'hem quedat contra l'ètica contra els principis
i jo el tinc exposat a la sala divuit dels malsons.

Jo conec els soldats a l'aguait al teu ventre,
Sant Pere i Sant Pau!
I conec l'encofrat que oprimia les temples del nen,
Sant Pere i Sant Pau!
a vessar de ciment, de promeses de ser gran un dia,
Sant Pere i Sant Pau!
tu vas ser el meu país el meu barri el meu mar la meva Grècia,
Sant Pere i Sant Pau!
molt abans que el meu cos s'elevés deu mil metres de terra,
Sant Pere i Sant Pau!
en sentit oposat al meu oncle,
Sant Pere i Sant Pau!

Per què ens hem aturat aquí Pol li pregunto és la síndria
és aquesta bombolla de sang esclafada a grumolls
jo suposo que entens què vol dir que dos homes s'aturin
com si hi hagués cap error. Si jo fos un cavall
no entendria per què dues persones s'aturen davant una ampolla
d'una síndria esclafada d'un marge d'asfalt
però sóc una bèstia que tem cada nit per l'insomni,
un que es pensa comprendre el que és bell, i sentir-se'n a dintre
una pena molt gran, un anhel de quedar-se,

per això, perquè és bell com cap lloc de la terra,
jo m'estimo Sant Pere i Sant Pau, jo que he estat a Venècia
i que he vist en mil somnis la posta de sol a Txaikovski,
jo que he estat estimat, que he estimat uns segons,
per un àvia un amant dos amants una mare,
per vosaltres, prodigis fets a un Marco Polo,
hi ha una seda més fina hi ha un clau més potent
hi ha una terra on floreixen molts més llimoners, Johann Wolfgang,
i és Sant Pere i Sant Pau.

[...]

REFERÈNCIA HISTÒRICA

LA NIT ERA EL SEU REGNE

Enric Sòria

Em moriré escrivint els millors versos
de l'idioma català en el segle
XX, amb perdó de Rosselló i Salvat,
amb el permís de Pere Quart i Espriu.

L'any 2007, entre els actes relacionats amb el protagonisme de la literatura catalana en la fira de Frankfurt, es va fer un recital de la nostra poesia a Nova York, a càrrec de Lou Reed i Patti Smith. Pel que sembla, se'ls va fornir d'una antologia traduïda per a l'ocasió. Lou Reed ja havia recitat alguns poetes catalans abans, però allà en va descobrir dos que desconeixia i que l'impressionaren molt: Vicent Andrés Estellés i Blai Bonet. Ignore, concretament, què va veure de memorable en els seus versos, però la lectura dels de Reed ens ho pot fer intuir. La fosca melancolia de la ciutat, copsada en detalls fúlgids o espasmòdics, allà on impera el règim nocturn de l'esperit, batega en els poemes dels uns i en les cançons de l'altre. Estellés i Bonet, cadascú a la seua manera, comuniquen una experiència universal de la modernitat.

Vaja per davant que crec que Vicent Andrés Estellés és un dels grans poetes del segle XX. No sé si, en efecte, va escriure els millors versos catalans d'aquest període, però tampoc ho descartaria. Amb tot, la commemoració de la seua figura entropessa amb esculls greus. No és el menor l'estultícia rampant que ara domina les institucions del seu (i meu) país, governades per gent que, sense haver-lo llegit mai, el silencien o denigren. Per a ells, que Estellés siga el més gran poeta valencià des d'Ausiàs March és irrellevant, perquè va cometre l'error d'escriure en l'idioma que odien i que voldrien fer desaparéixer.

A part d'aquesta trista situació, hi ha uns altres obstacles que també cal esmentar. Les commemoracions tendeixen a heroïtzar les figures homenatjades, i en el cas dels escriptors, això sempre provoca malentesos. El que importa d'un escriptor és la seua obra, no la seua persona. És cert que una i altra han d'estar vinculades, però ho estan, en cada cas, d'una forma específica, que enclou el secret més íntim de l'escriptor, mentre escriu. La biografia de Vicent Andrés Estellés és aparentment insípida. Nascut a Burjassot, a casa d'un forner, criat entre la guerra i la postguerra, estudiant a Madrid,

periodista cultural durant dècades, casat i amb dos fills (més una filla morta de petita), escriptor a les nits ("felicitat suprema, l'hora d'escriure versos"). Vist des de fora, Estellés era un home baixet, gens atlètic, amb ulleres de miop i aire de malalt perfecte (el vaig conéixer gran). Era insegur, voluble, taciturn, de vegades tendre, esmunyedís, sempre queixant-se (amb raó) de la seua precària situació econòmica i molt donat a fantasiejos eròtics que contrastaven amb la seua vida familiar, bastant morigerada. La seua conversa no era sempre brillant i, en conjunt, feia una fila quasi tan poc fascinadora com la que devia fer Konstantinos Kavafis, el recòndit oficinista d'Alexandria, als seus coetanis.

Aquest no és un cas rar. Els escriptors no són herois de tebeo. El de la literatura és un ofici solitari, silenciós i exigent que, per regla general, no els permet pas de ser-ho. Així, entre els grans poetes, ens podem trobar pastissers de Sarrià, passants de notari o lectors d'editorial devastats per l'alcohol, entre altres espècimens. L'heroïcitat, si ho volem dir així, habita en el que escriuen, en l'esforç de trobar una veu i crear un món propi imantador, capaç, en paraules de Kafka, d'asclar la mar gelada de dins nostre, fins al punt que ja no puguem oblidar el que hem llegit. Estellés va escriure uns quants —molts— poemes amb aquesta virtualitat trasbalsadora, i això és el que ara homenatgem.

Francisco Brines va escriure que Estellés era, alhora, un poeta de la realitat i del misteri (perquè, si se'l sap sentir, el misteri sempre alena en el fons de la realitat, per prosaica que semble), i també que la manera amb què el poeta descrivia el seu món pot recordar la del cinema neorealista italià. És un paral·lel prou ben portat. En la poesia d'Estellés hi ha, molt viu, un enyor líric per l'Arcàdia rural de la infantesa. Un món d'una bellesa tènue, però invicta, que sorgeix quan evoca l'esveltesa sensual dels cànters de Nàquera, el remoreig del vent entre les canyes o els didalets d'aigua que poava un aljub remotíssim. Amb tot, és un enyor amarg, perquè aquest paradís infantil, tot just entrevist, és ja un univers esvanit, només recuperable amb les paraules que el convoquen. Al costat d'aquesta vena elegíaca, que brolla de tant en tant com una erupció trèmula, el paisatge de la poesia d'Estellés sol ser urbà. El nostre poeta ha evocat com ningú la València trista i acovardida de postguerra: els ecos de la matança, amb la por encara ombrejant-ho tot, la pobresa exigua, el sexe urgit en la foscor dels cinemes, l'estretor esquàlida dels pisos, les alegries cohibides i els drames soterranis d'unes vides humils. És en l'univers d'alguns dels seus millors llibres, escrits als anys cinquanta i seixanta, dins poemes narratius d'un alt poder evocador, on l'analogia amb el cinema neorealista resulta més clara. Ací, els anys de plom de la postguerra es recreen amb una força que crec que no té equivalent en la poesia hispànica.

Tot i així, la caracterització realista d'aquesta poesia s'hauria de matisar de seguida. De fet, si hi ha un corrent estètic que distingeix el bo i millor de la poesia d'Estellés és l'expressionisme, amb tots els ingredients d'avantguarda, grotescos, tenebrosos o absurdistes que definiren històricament aquesta tendència. Expressionista, tant com realista, és el terra del café atapeït de closques de gambes, avellanes i clòtxines on la pobra Bèl·lisa de la tercera Ègloga no gosaria llevar-se les sabates; expressionistes són els udols sincopats de les bandes de jazz que omplin la ciutat de nit (devia ser la fira de juliol) o la lenta navegació del cadàver fosfòric de Francisco de la Torre pel llit del riu davant els ulls atònits del poeta; expressionista a fons, de cap a cap, és la desguitarrada, intensíssima melopea fúnebre que conforma el *Coral romput*, el poema més estremidor de tota la literatura catalana del segle XX, o aquella virulenta salvatjada —meravellosament construïda de principi a fi— que és el poema XXII de *L'hotel París*, que arranca com un sainet més d'un pèl esperpèntic per esclatar en una deflagració delirant, no indigna d'un George Grosz lisèrgic. Els exemples es podrien multiplicar *ad libitum*. Vora la precisa concreció dels detalls, la gràcia iridescent dels adjectius o la impecable eficiència dels decasíl·labs i els alexandrins, hi ha una difusa qualitat hectoplasmàtica que inquieta i enfondeix els versos d'Estellés que es graven amb més persistència en la memòria. Amb raó podia escriure que "jo m'ho mirava tot amb un espant recòndit". Les nits de Vicent Andrés Estellés devien ser molt llargues. En elles es va acarar amb els seus records, els seus fantasiejos i, sobretot, els seus fantasmes amb una desinhibició que no pot més que admirar. Aquesta és una poesia combustiva.

Entre els errors que una lectura superficial de la poesia d'Estellés ha fomentat és que es tracta d'un art, per visceral, propi d'un autor espontani o primitiu, és a dir, illetrat. Això prové d'una dicotomia bastant absurda que projecta en la literatura un partit pres més aviat aflictiu. D'una banda hi hauria una literatura culta, alambinada i exquisida, i de l'altra una de popular, on la rauxa i la franquesa tindrien el seu regne. És una distinció ridícula que només podria tenir èxit entre gent avesada a emprar la literatura, i la cultura en conjunt, com a instrument de delimitació social. L'assumpte no va així de cap manera. És evident que la poesia d'Estellés és magmàtica, però

no és ignorant. Només per la quantitat de citacions que conté ja podem constatar que el poeta coneixia molt bé tota la tradició lírica catalana, des dels trobadors als seus coetanis; l'espanyola, de Berceo a Neruda com a mínim; la grecollatina (amb Horaci i Catul com a estendards), l'andalusí; la francesa, i en bona part la italiana, i alguna cosa més que degué espigolar per ací i per allà.

De fet, és un poeta hiperculte, que utilitza una tradició universal que coneix bé, no per fer exercicis de pedanteria restreta o refistolaments ajardinats, sinó per reescriure-la de cap a cap, tot configurant, així, un món propi, en què la realitat vista o somiada i la mitologia literària es reforcen mútuament. No era ambició el que li faltava, ni tampoc fecunditat. És clar que no ho aprofita tot, sinó el que li convé. Que les seues èglogues són un homenatge peculiar a Garcilaso és obvi, però no ens hauria d'ocultar que també són una paròdia —certament maliciosa— de l'ofuscat garcilasisme que infestà la poesia espanyola de postguerra. La plantofada "realista" del poeta contra aquelles deliqüescències de cartó pedra imperial que triomfaven en els seus anys d'aprenentatge no pot ser més brutal. També salta a la vista que "el cast senyor López Picó" no li fa el pes, o que, llevat de Riba, la seua apreciació del Noucentisme és ben escassa. La roentor lapidària de l'epigramàtica llatina, la sensualitat oriental, la gràcia dels cançoners medievals, la tèrbola fascinació del Barroc o l'atreviment de les avantguardes de la primera meitat del segle sí que el motiven. La torrentia inaturable dels seus versos beu d'aquestes fonts.

Com tots els poetes torrencials, Estellés va escriure molts versos, alguns dirien que massa. Part de la seua poesia, sobretot la de vell, és reiterativa i incorre en manierismes de procediment i d'expressió que l'afeixuguen. No importa gens. Si hem de jutjar el valor d'un poeta pels seus millors poemes (i crec que sí), l'obra d'Estellés conté, no ja poemes, sinó llibres sencers que són excepcionals. Al meu parer, en aquesta categoria s'inclouen, com a mínim, els poemes finals de La nit, les Èglogues, El llibre de meravelles, L'hotel París, La clau que obri tots els panys (amb el "Coral romput" a dins) i l'immens El gran foc dels garbons. Segons els gustos, s'hi poden afegir les esplèndides Horacianes, Les acaballes de Catul o els moments més lírics dels poemaris recollits en Balanç de mar, entre altres, i el que vostès voldran. N'hi ha molt on triar, però crec que aquests títols són indiscutibles.

En la nostra literatura, Estellés és un fenomen insòlit, un monstre de mil cares —la tendresa, la ràbia, la procacitat, l'hiperrealisme, la delicadesa imaginativa, l'enyor amarg, l'espant recòndit, tot barrejat—, un gran poeta volcànic que sap que els versos, si no commouen el lector, si no arriben a sotraguejar-lo, no val la pena escriure'ls. A partir de la memòria imaginativa, va recrear un món, el de la ciutat i el país de València, i el transfigurà per l'art de la paraula, per a revelar-nos la misèria i la glòria, la gràcil bellesa i el dolor obscur de la vida, llavors i allà (com sempre i a tot arreu, incloent-hi el Nova York de Lou Reed) des d'una mirada pròpia, que va voler fixar aquest món, seu i ara nostre, potser en els millors versos de l'idioma català en el segle XX.

BALANÇ POÈTIC DE 2023

L'INSÒLIT TRENCACLOSQUES DE CADA ANY. UN BALANÇ POÈTIC DE 2023

Pere Ballart

La multitud, jo no podria enumerar-la ni anomenar-la, encara que tingués deu llengües i deu boques i una veu infatigable, i en el pit uns pulmons de bronze, si les Muses olímpiques, filles de Zeus, portador de l'ègida, no m'haguessin fet memòria de tots els qui anaren al peu de Troia. Amb tot, citaré els comandants de les naus des del primer fins al darrer.

HOMER, *Ilíada* (Cant Segon), trad. de J. Alberich

1. JUSTIFICACIONS

No cal tenir l'edat d'un nen per ser un afeccionat als trencaclosques. Certament és en els anys més tendres quan encaixar peces en motlles de formes variades provoca un més gran plaer. La canalla aviat arracona aquests jocs —segurament atreta pel pam-pallugueig d'una pantalla—, però estic segur que tots coneixem algú ja granadet que es resisteix a abandonar aquell temps sense temps dels absorbents jocs infantils. Proba-blement quan Baudelaire deia allò que el geni és la infància retrobada a voluntat no es referia a aquest comportament, però és una evidència que adults no necessàriament genials troben plaer a tancar-se durant hores en una habitació dins la qual destaca sobretot la presència d'una taula inacabable, ben llisa i neta de qualsevol adminicle. Prèviament hi ha abocat al damunt el contingut d'una capsa de dimensions notables, que du a la tapa una gran fotografia de paisatge o la reproducció d'un quadre conegut, de la qual surten un munt de petites peces uniformes, amb un contorn fistonejat que a simple vista les fa aptes per ser encaixades les unes en les altres. Confesso que no soc ni he estat mai un gran amant dels puzles, ni de vint peces ni de quatre mil, com els que algun familiar meu tarda un mes o dos a completar i emmarca en acabat com un tro-feu, penjat a la paret de la sala...

No en soc pas afeccionat, però si he començat recordant-los és perquè, en rebre i acceptar la tardor passada l'honorable encàrrec de redactar el tradicional ba-lanç poè-tic dels Jocs Florals de Barcelona, no vaig tardar a pensar que la meva comesa durant aquests mesos s'assemblaria molt a la de qui es disposa a armar, concentrat i pacient, un complicat trencaclosques. Aviat és dit: resumir i valorar tots els llibres de poesia publicats en català durant un any! Apilar desenes de llibres i fer-ne l'inventari, però no en una simple llista, sinó en una concreta

alineació que faci a la fi visible una determi-nada imatge, a priori ben incerta, ben segur molt més semblant a aquella figura del tapís —al relat homònim cèlebre de Henry James— que no pas a les fotografies, tan definides i precises, de les capses dels puzles.

Vaig rumiar també, això sí, que la diferència del meu peculiar puzle era que cap figura ni fotografia no em faria de model, i que el meu criteri hauria de ser l'únic que em dictés com encaixar totes les peces. No em servia de gaire que molts altres hagues-sin passat pel mateix, balanç rere balanç, atès el fet irrefutable que cap any no és ben bé igual que un altre. Un lleuger dubte sobre l'encert d'haver acceptat l'encàrrec m'assaltava a mesura que consultava catàlegs o presenciava l'arribada postal de més paquets de llibres, tots dignes de la meva atenció, tots susceptibles d'ocupar algun lloc, poc o molt destacat, dins el meu futur resum.

Però mai podem deixar de ser qui som i jo, que abans que professor de literatura soc lector, aviat vaig adonar-me de les coses que no em sentia gens cridat a voler fer. Davant l'estesa de llibres de poesia, diversa per mides, per gruixos, per editorials i també, naturalment, per qualitat, vaig decidir que les peces del meu trencaclosques serien exactament *aquelles*, que estava reproduint el gest de l'afeccionat quan perboca la capsa. Érem sols jo i les peces, i la meva evocació, per descomptat, de qui les havia construït. Sovint es parla de la invisibilitat del poeta, que a diferència d'altres creadors cultiva un art al qual és inherent la intimitat del solitari, tant en l'escriptura con en la recepció. És en aquesta privacitat, bombolla màgica de la lectura, que s'ha mogut aquest balanç, de la consideració del primer títol fins a l'últim. Amb això vull deixar clar que de l'anomenat "l'any poètic" no em sentiré obligat a esmentar aquí sinó allò que hagi deixat un resultat tangible, enquadernat: només parlo de llibres. Mal any per a qui hi volgués trobar un ressò del fragor de les xarxes arran de no sé quina polèmica, o del safareig periodístic sobre recitals i premis. Res de la xerrameca volàtil i oblidable relativa a la poesia i els poetes: ho sento pels amants de l'anècdota *épatante*. Amb l'escampall de paper imprès en tenia ben bé prou, com suficient resultava, així mateix, el dur problema de trobar un principi d'ordre.

Vaig començar cedint al "vertigen de les llistes" que tan bé glossa Umberto Eco al llibre homònim. Gràcies a la seva reflexió, vaig sentir-me una mica com Homer

al cant segon de la *Ilíada*, quan, volent transmetre la immensitat de l'exèrcit congregat davant Troia, creu trobar la drecera a base d'esmentar-ne només els cabdills, i la su-posada drecera se li acaba menjant tres-cents cinquanta versos. Perquè —ho anticipava el meu epígraf— diu l'aede que anomenar tothom és impossible "encara que tingués deu llengües i deu boques". Per idèntica raó, no deixava de pensar en aquell personatge d'Italo Calvino (de qui, nascut el 1923, se celebrava el centenari) que protagonitza i dona nom al seu llibre *Palomar*: un pensionista de gran curiositat intel·lectual que comprova, però, com explicar qualsevol parcel·la d'allò real és una feina molt complexa. En un episodi, el senyor Palomar vol definir exactament una per una les herbes que s'ajunten en un punt del seu jardí. Aviat s'adona que si enumerar-les no és possible, tampoc hi ha res més injust que fer una descripció que les inclogui totes: sota la denominació genèrica de "gespa", la peculiaritat de tal o tal variant queda ignorada. Jo estava igual: o executava un inventari interminable i estèril o compendiava el conjunt en un capmàs molt imprecís. Sabia, però, que alguna síntesi seria indefugible, perquè també tenia present aquella prosa de Borges on s'explica que en un imperi remot l'art cartogràfic era tan perfecte que es van arribar a dibuixar uns mapes coincidents amb la mida real de l'imperi —que es van acabar abandonant i fent malbé—, en una lliçó eloqüent de com allò molt exhaustiu pot fer-se inútil.

I això em va dur a la conclusió que la idea inicial del trencaclosques no tenia per què, en el fons, ser tan trivial. I si en l'analogia veia una manera d'organitzar la feina? Vaig fer memòria dels consells més freqüents que donen els qui xalen amb el joc. I vet aquí que unànimement recomanen al profà que comenci, tant sí com no, definint els límits del requadre: les peces amb un costat recte que, un cop unides, en refan el contorn. I un altre truc: agrupar les peces per la semblança, que les permet identificar com a contigües. *Mutatis mutandis*, vaig tenir clar doncs que primer havia d'establir el marc capaç de confinar tots aquells llibres: alguna cosa més enllà, per descomptat, del simple peu d'impremta "2023". I és quan vaig resoldre que hi ha categories d'una existència indisputable. Per començar, la memòria d'aquells poetes que van deixar-nos —peces que el puzle, ai las, ha ja perdut per sempre—, en l'obituari titulat "Desaparicions". Després, les efemèrides, aniversaris de dos o tres dígits que destaquen un nom per damunt dels altres: les "Commemoracions". A continuació, i amb el títol de "Recuperacions", aquelles iniciatives impulsades per restituir l'actualitat d'algun autor.

En capítol a part, tot seguit, les "Compilacions", en què, ja sigui d'un sol autor o de diver-sos, n'hem vist antologada la producció. Estirant el xiclet de la metàfora, hi he afegit un altre apartat, el de les "Traduccions", amb el qual diria tancat, pels quatre cantons, el requadre del meu trencaclosques. Unes vores del rectangle definides per la comuna condició pretèrita dels llibres —escrits aquí o a fora— que han retut com a fruit.

Tocava aleshores la tasca més difícil, l'interior del puzle, el centre ocupat per la nova creació. Greu moment. Imagineu aquell jugador dubitatiu, cada cop més nerviós davant tot de peces iguals: un cel blau, un verd de fulles, la superfície d'un vestit... Primera idea: agrupar per categories estètiques preestablertes. Aquí els poetes de l'experiència, allà els experimentals, més enllà els del silenci, al costat els de la memòria històrica... Vaig descartar-ho en la creença que un balanç d'urgència no és en sentit estricte un assaig crític, ni tampoc, per raons òbvies, un panorama històric: més aviat és la foto fixa d'un moment efímer, en què l'atzar fa coincidir, congelades, propostes radicalment diverses. No vol dir, naturalment, que en les pàgines següents no hi hagi un seguit de judicis crítics ni que el repàs no acabi constituint, en realitat, un reguitzell de minúscules ressenyes. De nou Umberto Eco va donar-me la clau. Per explicar com es fa una classificació, el semiòtic italià distingeix les definicions "per essència" i "per propietats": la primera encasella l'individu dins d'una espècie i d'un gènere; la segona s'acontenta només identificant-ne algun atribut plausible. Aquí la primera era condemnada a l'arbitrarietat: l'"essència" d'un estil poètic no és res aliè a la controvèrsia. I he optat per la segona, els ulls posats en una cosa, si no molt explicativa, almenys tan innegable com l'edat dels poetes —i amb l'edat, la vastitud de la seva trajectòria—. Això m'ha fet disposar en quatre blocs la producció de l'any segons la generació dels autors. A "Culminacions" recullo poemaris de qui al moment de publicar-los superava ja la setantena. "Consagracions" comprèn els nascuts entre 1953 i 1973, i "Corroboracions" els d'edats entre 30 i 50 anys. Finalment, "Eclosions" l'integra la poesia dels qui eren per sota de la trentena o acabaven d'estrenar-la. Tal vegada un criteri feble i elemental, però el lector aviat tindrà ocasió d'assegurar-se que en cap bloc deixa de congregar-s'hi un estol de poetes de la més variada circumstància. En qualsevol cas, com diu Enric Casasses a *Marramaus* —poca broma, l'avala Giordano Bruno—, "els tipus de poetes són tants com els poetes" perquè "la ralitat [sic] o la cosa que sigui és discreta i infinita".

El balanç només podia acabar amb dos darrers apartats si qui escriu és algú vinculat a la teoria literària. A "Reflexions" m'ocupo dels llibres que han debatut sobre poesia lírica, i les "Conclusions" serviran per rumiar si l'any a examen ha presentat o no —com correspon a un balanç— un saldo positiu.

Imaginem-nos per fi en una taula llarguíssima disseminant totes les peces —un cop girades cara amunt!, ens diu l'expert— i posem-nos a la feina.

2. DESAPARICIONS

El límit del trencaclosques, dissortadament, el marquen aquelles peces que el destí ens ha escapçat i dibuixen el perímetre del que no tindrà continuïtat, només memòria. (Escric això colpit encara pel traspàs d'Ester Xargay.)

La primera persona que la poesia va perdre, començat l'any, va ser **Vicent Salvador** (1951-2023). A part d'un bon cuiner de poemes gustosos (*Calabruix*, *Mercat de la sal*) i especialista en Fuster i Estellés, per mi serà sempre l'autor del magnífic assaig *El gest poètic. Cap a una teoria del poema* (1984). Cal també lamentar la pèrdua de dues figures com **Ricard Torrents** (1937-2023), tan significat per l'estudi de Jacint Verdaguer, i **Jaume Medina** (1949-2023), llatinista i poeta, autor d'importants aproximacions al llegat de Carles Riba. D'estudis igualment clàssics, també va dir-nos adeu **Antoni Moll Camps** (1926-2023), l'autor de *La finestra dels dies* i aplicat traductor de les *Odes* horacianes.

L'estiu va segar molt prematurament dues vides que havien fet de la poesia objecte d'estudi i de creació. **Lis Costa** (1959-2023) restarà associada a les formes poè-tiques més interartístiques, però també a la seva dimensió didàctica des del grup Poció de la UB. Vinculada també a l'ensenyament, **Anna Campillo** (1968-2023) se'n va anar quan tot just era per fi reconeguda: amb el seu segon recull *Udol i llop* (Pagès), Premi Martí i Pol, s'extingia una poesia molt personal de simbolismes i l'el·lipsis, i el rerefons del paisatge escandinau.

Poc abans de cloure's any va fer-ho també la peripècia de dos poetes notables: **Nora Albert**, nom amb què signava **Helena Alvarado** (1948-2023), traductora

de l'italià, i autora de *Calç i memòria*, i **Anton Carrera** (1943-2023), bon recitador i autor de *Tremp d'or* i *En llista d'espera*, obres tan atentes a la forma com a l'arrelament de l'experiència a la terra i al paisatge.

3. COMMEMORACIONS

Malgrat l'arbitrarietat de tota efemèride, l'agenda cultural es plega al seu còmput i obres dignes d'atenció constant només la reben de debò si una xifra rodona al calendari les destaca per uns mesos. Feien millor *The Waste Land* de T. S. Eliot els cent anys de la seva edició en llibre? El centenari de *Fervor de Buenos Aires* tornava Borges encara més excel·lent? Preguntes clarament retòriques.

Que un dia de 1623 s'apagués a Vallfogona de Riucorb la vida del capellà Francesc Vicent Garcia és ben segur menys important que l'obra de qui la posteritat coneix com a **Rector de Vallfogona**. Però benvingut "l'any del Rector" si la torna haurà estat l'edició de la seva *Poesia completa* (Barcino), amb un volum inaugural amb sonets i dècimes, a cura d'Albert Rossich. Si aquest és un país barroc (m'apropio del gran títol de Raül Garrigasait), és lògic que produís una imaginació tan fèrtil. Que no plou al desert és mentida, i només que fossin quatre gotes en el de la Decadència, l'oasi de la poesia de Garcia va saber recollir-les, amb un estre oscil·lant sempre entre el burlesc i el moralitzador. Espectre estètic, en el fons, no tan distint del gust de l'art actual. Perquè, segons Rossich en el seu pròleg, "l'eclecticisme formal i la burla de la ingenuïtat són els dos eixos que lliguen la societat barroca i la d'avui. Com l'artista del nostre segle, el del Barroc no aspira a comunicar placidesa, sinó excitació".

L'any marcava, però, un altre centenari: el de **Jaume Vidal Alcover** (1923-1991). L'ocasió permetia veure'n compilada l'obra en vers a cura de Joan Cavallé: *Poesia completa 1952-1991* (AdiA). Cap lector negarà que inclou creacions de gran origina-litat —ho fa avinent l'exemplar pròleg de Magí Sunyer—, com l'aventura de transposar en paraules l'audàcia de Stravinsky a *La consagració de la primavera* o la reescriptura de la paràbola del fill pròdig. Peces com les elegies a Joan Alcover i Salvatore Giuliano resulten memorables: fan intuir com sonarien Vallejo o Neruda escrivint en català.

Feia 100 anys d'altres dos naixements, em dol escriure que amb un ressò molt menor. Un el d'**Albert Ràfols-Casamada** (1923-2009), tan associat a les arts plàstiques que no s'ha fet justícia a l'autor líric: ni que fos pel magnífic *Signe d'aire*, compilat el 1976 per Llibres del Mall, mereixia algun record no solament pictòric. L'altre el de **Xavier Amorós** (1923-2022), patrici de les lletres reusenques i autor d'una poesia d'irònic realisme social, palès en títols com *Qui enganya, para,* no gens commemorat més enllà del Baix Camp.

Per sort, el tercer i últim centenari homenatjava algú que no solament viu sinó que encara escriu. **Josep Vallverdú** rebia tot de tributs a la seva polièdrica naturalesa d'assagista, narrador, i referent de la literatura infantil. I de poeta, és clar. Pagès en va publicar dos volums: la reedició de *Poemes del gos* (1977), d'una humana comprensió de la conducta animal rara en l'ordre literari (fora que un pensi en *Herr und Hund*, de Thomas Mann, per exemple), i un títol recent, *Aragalls*, denúncia dels mals del món amb veu clara i directa.

Per si no fos prou, es complien també vint-i-cinc anys de la publicació del *Llibre dels homes* de **Dolors Miquel**, i Documenta va tenir l'encert de reeditar-lo. El segon poemari de l'autora sorprenia el 1998 amb una proposta que contrafeia dues obres seculars del cànon, el *Llibre de les dones* d'Eiximenis i l'*Espill* de Jaume Roig, els tetrasíl·labs del qual adoptava Miquel per posar a la picota, en judici desacomplexat, la masculinitat més grollera. Un quart de segle després, l'actualitat del text no sols prové del seu diagnòstic general —«de la desfeta | torna la dreta, | i tothom erra | on és l'esquerra»— sinó de la rabiosa vigència del seu humor, l'instrument més esmolat per infondre saba nova, neopopular i feminista, al vers català postmodern.

4. RECUPERACIONS

Encara ens governa la mà que ajunta peces un altre criteri objectiu. Com no posar de costat els benaurats intents de no oblidar un autor preterit? Com no aplaudir la reedició d'un títol que completa l'*opera omnia* d'una figura canònica *sense haver d'esperar* la loteria de l'efemèride? 2023 ha estat pròdig en aquesta lloable mena d'iniciatives.

En un pas més cap a l'obra completa de **Jacint Verdaguer** (1845-1902), Verdaguer Edicions va reimprimir el facsímil de l'edició de *L'Atlàntida* de Pere Farrés. El monumental poema èpic que tant va impressionar als Jocs Florals de Barcelona de 1877 conserva la grandiositat. Tant se val que el seu pretext temàtic, el mite del continent submergit, fos tan aliè a la realitat catalana (a diferència de *Canigó*), perquè els seus cants són poc menys que un gimnàs de l'oratòria, on el múscul de Mossèn Cinto va envigorir-se per a l'obra posterior. Amb l'ambició titànica de Virgili i Tasso i un vers ric de ciclòpies comparacions, èmul de l'Hugo de *La llegenda dels segles*, Verdaguer havia vingut a posar fi a una època de llanguiment poètic, persuadit que —assenyala Farrés— la creació d'una epopeia en vers, que havia mancat sempre a la tradició autòc-tona, era la via més dreta per coronar-ne la restauració.

Escric això quan fa setmanes que hauria d'haver començat al País Valencià la commemoració oficial de l'any **Vicent Andrés Estellés** (1924-1993), que l'obscurantisme de l'extrema dreta al poder local ni sufraga ni subscriu. Aliena als reaccionaris, la iniciativa de Tres i Quatre de culminar la nova edició de l'*Obra completa* del poeta de Burjassot seguia el seu curs, tot posant en circulació la segona part (llibres IX-XIV) de l'immens *Mural del País Valencià*, tribut d'Estellés al seu poble. Escrita entre 1974 i 1978, l'obra aquí inclosa comprèn l'homenatge de cada vila i topònim, però també l'orgull d'assumir "la veu d'un poble" i una grandíssima poesia terrenal i lírica, germana d'*El gran foc dels garbons* i *Coral romput*.

Fins a tres llibres de **Miquel Bauçà** (1940-2004) ressuscitava Edicions 62 en l'intent de fer llum nova a l'origen d'un poeta massa valorat només pels volums posteriors a *El Canvi* (1998). *Una bella història* (1962) és una reedició del primer que va escriure l'autor, i que col·laciona l'original amb la revisió de 1987, en què Bauçà —que canvia afecte per rigor— adapta les velles peces en vers lliure a l'implacable heptasíl·lab del nou estil. *Nihil obstat*, inèdit de 1965, no du un títol gaire premonitori perquè va ser la censura que va avortar-ne la sortida: la mirada càustica sobre la solitud i el sexe no podia ser del gust de l'autoritat eclesiàstica. I disposar de nou d'*El crepuscle encén estels*, llibre de 1992 que precedeix *El Canvi*, permet fer-se càrrec de l'ànim del poeta que mastega la seva condició d'*outsider* i mira fix el futur amb pensament eremític.

La Fundació Ars, que publica amb Tres i Quatre l'obra de **Josep-Ramon Bach** (1946-2020), n'entregava el quart volum, *La memòria*, amb títols que l'autor volia imaginar, lúdicament, com una "Enciclopèdia digestiva". Lluny de l'oralitat del cicle africanista de Kosambi, donen fe d'un Bach consagrat a una pauta formal singularíssima, suma de deu haikus seguits sense fronteres de vers, convençut que "el poema és un mirall que reflecteix fins i tot les imatges invisibles".

Una altra poesia que serà completa, a Cossetània: la de **Valerià Pujol** (1952-1992), de qui —als Quaderns de la Font del Cargol que va fundar— es publicava el primer de dos volums. Comprèn la poesia que li va donar notorietat (*El crit i la paraula*, *Limito al nord només amb el teu sexe…*) enmig del debat tan característic sobre la superació del realisme. Més enllà de la pulsió eròtica i la precària salut de Pujol, l'edició permet accedir sense prejudicis a una poesia emfàtica, combativa, prosaica i surrealista.

El record viu que va deixar en els amics **Jordi Jové** (1954-2003) va animar un d'ells, Anton Not, a treure d'una carpeta un inèdit de 1999, *Vigília d'un malalt i altres poemes* (Universitat de Lleida) i curar-ne l'edició. La *plaquette* és presidida per la imminència de la mort —i "el dolor, | perfum de les poques ganes | que et queden de viure"—, que el jo poètic mira de cara, igual com diu sentir-se mirat per Mallarmé, com si hagués volgut confirmar, també aquí, que la seva poesia sempre va ser reconegudament autobiogràfica.

Indestriable del mateix tema, un llibre de 2011: *Rèquiem* (Llibres del Segle), poemari laic però compassat a les parts de la missa de difunts. **JMa Uyà** (Josep Maria Uyà) (1960-2019) va convertir-lo en una reflexió sobre "el fracàs del projecte de salvació eterna" del credo catòlic, en dos versos seus: "Maleït el qui ve | En nom del Senyor". Dedicat a Gabriel Ferrater, escenifica un viatge en cotxe pel desert, cap a un destí en què Caront té l'aparença d'un empleat de benzinera. Tot amb l'amarga lucidesa expressada a *Offertorium*: "Amor mata la mort, | Però la mort mata vida. | No cal que hi juguem. | La vida cau. | Així | No cal | Cap | Més | Mentida".

A l'empara del reconeixement pòstum, **Jordi Cussà** (1961-2021) ha estat objecte d'una edició sorprenent per a qui sols el conegués com a narrador d'una

generació marcada per les addiccions. L'autor de *SensAles* (2004) i traductor de Lou Reed tenia també, però, una pila d'inèdits que L'Albí i Anna Casassas han donat a conèixer. Els *dotzets* d'*A tres de quatre* —poemes de tres quartets: faves comptades— troben en el decasíl·lab i la rima la trava més col·laboradora amb la imaginació de Cussà. Àcid en la crítica del poder, dolç en l'exaltació del plaer, ofereix autoretrats memorables: "Jo soc dels qui s'empassen els fracassos, | com si em paguessin crèdits i interessos. [...] M'he estavellat cent cops en cent abissos | i m'he curat mercès als anticossos. | | Vacuna't contra el joc d'aquests carnussos | que van pel món raucant com capatassos".

I em fa molt content saludar un darrer títol, la reedició d'*El volcà* (Labreu), virtualment la poesia completa de la malaurada **Anna Dodas** (1963-1986). A part del que anuncia el títol, el volum inclou *Paisatge amb hivern* i els esbossos que la tràgica fi va privar-la d'acabar. Esborrona la magnitud de la pèrdua perquè la qualitat de les engrunes que Dodas tot just va tenir temps d'aplegar és superlativa, d'una sensibilitat poètica a l'alçada de les més fines del segle. (Què passaria si de l'art vocal de Maria Callas conservéssim només un disc amb *Casta diva*? El símil fa una idea del que explico.) Des de les fulgurants primeres imatges ("freds esquelets de roure" i "cavalls amb ulls de maragda"), la seva veu passa de la descripció tallant com el glaç al volcà ex-pressiu del segon llibre, en un seguit d'epifanies que el jo líric projecta en la violència figurada del foc i de la nit. Un no sap si admirar més el control dinàmic, la ziga-zaga del sentit, o els inesperats sintagmes que, "rabents cometes", travessen el cel de la pàgina. I encara, per acabar, els fragments esparsos, versos estellats com d'una mena de Safo que visqués a muntanya. Ja té raó Míriam Cano quan al pròleg diu que Dodas tenia el do "d'establir un diàleg amb els elements, amb les forces de la natura, la capacitat de saber llegir el món en termes simbòlics, des d'una condició espiritualment superior".

5. COMPILACIONS

Comprovat com n'és de benvinguda tota empresa per recuperar autors desdibuixats per la memòria, hem de fer atenció a un altre supòsit quan l'autor és encara feliçment entre nosaltres, quan rescatar l'obra passada és un exercici que troba la seva forma més perfecta en el que anomenem antologia. Tradicionalment

corria a càrrec d'un es-pecialista il·lustre, però com més va més agafa importància l'autoantologia, d'un alt valor crític si el poeta no es limita a aplegar el més reeixit, sinó que fins i tot refà, re-escriu o canvia el sentit del seu llegat.

Algú de nas arrufat farà el gest displicent de mirar enlaire tocant l'ase: m'és igual. **Lola Casas** (1951) sempre s'ha adreçat al públic més difícil: l'infantil. *Els poemes de la Lola* (El Cep i la Nansa) és una antologia de composicions gràfiques i enjogassades. Com *Dansa de primera hora*: "Com ballarines lleugeres, | juganeres, | seguint el ritme d'un vals, | dins d'un bol de llet calenta, | ballen els cereals". Qui dirà que per despertar en un marrec el gust i la sorpresa de la "vacil·lació entre el so i el sentit" —com Valéry defineix la poesia— és pitjor pretext que un altre el ball d'uns *corn flakes* abans de l'escola?

L'antologia de **David Castillo** *Camp Pervers* (Proa) abasta setze anys de producció poètica (2007-2023), però d'inèdits, només llegits en recital. Formen un "dietari" que registra viatges, relacions i ruptures. Qui conegui l'autor de *Game Over* hi retroba l'ethos desenganyat —sorrentinià, diríem— d'un jo suburbà amb nostàlgies llibertàries que canta el desig eròtic i l'amistat, sovint elegíacament. Les citacions d'alta i baixa cultura i el veïnatge entre allò local i exòtic fan encara de l'escriptura de Castillo un exponent magnífic de l'estil postmodern.

Deutor de la pensada d'Auden de no aplegar els poemes cronològicament sinó per ordre alfabètic de títol, **Jaume Subirana** (1963) oferia a *Una hora curta* (Vitel·la) un excel·lent "rebedor" del seu espai líric, i llibres com *Rapala* (2007) i *La hac* (2020). El conjunt permet elogiar la clara formalització de la seva poesia, el traç ele-gant amb què detura moments reveladors tan breus com fondos, com si —mixtura d'intuïció carneriana i bisturí ferraterià— escriure fos en efecte "recordar | allò que encara no sabíem" ("Escrivim").

Diderot reclamava als poetes "sigueu tenebrosos!"; **Vicenç Llorca** (1965) els demana ser "humanistes". *Cent poemes. Antologia poètica (1984-2023)* (Base) cobreix quaranta anys de poemaris, i respon al motto d'una declaració d'amor "a la meravella de ser i d'expressar-nos". Tercera antologia amb *Paraula del món* (2004) i *La frase immutable* (2019), revela com l'autor és lleial a un principi: "Cerca l'amor. [...] I cele-bra que vius en tot el que és." ("Compensacions").

Si se m'accepta una metàfora per definir els poemes de **Maria Josep Escrivà** (1968), manllevo el títol d'un poema seu de *Serena barca*, recollit a *La casa sota la lluna. Antologia* (1992-2022) (Pagès): "Lentes estalactites". A part que expressa en una brillant analogia com "ens modela el dolor", proposa una imatge que explica de cop els seus poemes breus i tranquils, nominals i de vers curt, evocadors d'aquell silenci de cova dins el qual una gota regala lenta pedra avall, per formacions que tot i semblar fràgils poden punyir com estilets. De *Remor alè* (1993) fins a *Sine die* (2020), el recull completa un cercle que l'estudi d'Olívia Gassol mesura amb la visualitat simbòlica d'Escrivà del paisatge exterior al més íntim. Manuel Forcano (poeta amic, antic company "imparable") va descriure aquesta poesia com "un parèntesi" d'efecte balsàmic: la calma que encomana fa entendre per què l'autora ens convida —en l'enyor d'Antonio Cabrera—, a concebre la poesia com "una casa hospitalària en els nostres exilis".

Cal que tanqui el capítol una antologia distinta, pel caràcter col·lectiu i de gènere, i una ambició mereixedora que romangui molt temps al catàleg. Femenina i feminista, pedagògica i política, ***Flamarades sortiran*** (Godall) és una calidoscòpica col·lecció poètica i un manual de feminisme. La responsable, Maria Antònia Massanet, ha ajuntat dos-cents poemes per dreçar-hi —en imatge de la prologuista de luxe, Meri Torras— un "monstre" inesperat i revolucionari. Impressiona la quantitat d'autores —de Salvà a Calafell, per dir-ho ràpid— i encara més veure'n els poemes tan ben agru-pats d'acord amb vint temàtiques, com ara el patriarcat, la construcció de gènere, el cos o la violència masclista. A més d'un aclaparador argumentari reivindicatiu (cap problema si sortim de *la Marçal*: esperen Abelló, Pessarrodona, Gorga, Moll, Sevilla i tantes altres), el recull fa pensar com els versos són inseparables de la vida i de les llui-tes que la volen transformar.

6. TRADUCCIONS

Sempre he trobat commovedor l'elogi de la traducció poètica que va fer Wilhelm von Humboldt, filòsof i lingüista romàntic. El 1816 va dir que incorporar la poesia d'altres llengües a la pròpia és un guany immens, perquè fa créixer les possibilitats expressives de l'idioma. Segons ell, la llengua que parlem, emmirallada en unes veus de diferents accents, aprèn a fer sonar unes notes noves que els qui l'usen no sabien que es poguessin percudir. Exactament com un instrument adormit que només els poetes (i el traductor, sovint també poeta) sabessin despertar. El 2023 els Llibres del Mall complien mig segle, i és oportú mencionar-ho per la tasca exemplar duta a terme per Ramon Balasch precisament en el terreny de la traducció de poesia. El record és avinent perquè l'any en aquest àmbit ha estat ben favorable, per no dir excepcional. Només de repassar la vintena de títols que han fet parlar en català —algun, per primera vegada— una nòmina tan rica del cànon internacional, la impressió és enormement positiva.

El viatge aquest cop arrenca de la Grècia clàssica. Quatre anys després d'*Eros gai*, dotzè llibre de l'*Antologia palatina*, Adesiara tornava a confiar en Sergi Grau, ara amb Àngel Martín, per oferir-ne el cinquè. ***Eros femeller*** recull tres-cents epigrames eròtics heterosexuals que trasbalsen doblement fins el menys lúbric dels lectors. Primer perquè els explícits versos de Rufí o Dioscòrides no el deixaran d'excitar, però també per la sorpresa amb què Joan Ferraté a *Lírics grecs arcaics* deia que ens hi acostem, desarmats per l'espontaneïtat que els fa directes en la celebració del goig i la bellesa. Qui pogués trobar avui sense rubor la disposició d'esperit per escriure un famós anònim com: "Ah, tant de bo fos jo vent, i tu passegessis al sol, | amb els pits nus, i hi rebessis el meu buf!".

Una altra joia és el volum ***En coixí d'herba*** (Proa), amb què Miquel Desclot culmina l'aventura de quan va assajar per primer cop una antologia de poesia clàssica japonesa. D'ençà de *Per tot coixí les herbes* (1995), l'ambició i qualitat del que ara veu la llum fan un immens salt endavant: són cent setanta poetes, del segle IV fins avui, els finalment "interpretats" per Desclot, en línia amb les versions xineses de Marià Manent. Que no es tracti d'una traducció directa no els lleva ni un sol àtom de bellesa. Al-gunes tankes d'Otomo Tabito (s. VII) o meravelles més conegudes com els haikus de Basho, Ransetsu o Buson (contemporanis de Milton, La Fontaine... o el Rector de Vallfogona!) ens ensenyen que, mentre Europa alambinava un barroc hipertròfic, el Japó segregava una poesia avara i essencial. "La pluja xopa | al teulat la pilota | de drap d'un nano", escriu concisament Buson, i és prou perquè per l'aresta fina de les dotze paraules aboquem una melancolia infinita, somiant una història senzilla que no demana explicació.

De retorn a Europa, ja som al període romàntic. Felicitem-nos de veure traduït per Feliu Formosa un autor alemany central com **Heinrich Heine** (1797-1856). *Lluny de la pàtria* (El Gall) fa cantar de nou en català algú que, des que Apel·les Mestres traduís *Intermezzo* a la fi del XIX, no s'havia llegit més en la nostra llengua. L'edició esplèndida no sols acosta el Heine més sentimental —de Lorelei ("El retorn") i "El meu cor, el meu cor està trist"—, sinó prou poemes tardans com per ser consci-ents, com molt bé assenyala Jordi Jané al pròleg, del tomb que va fer algú que, per jueu, tant va incomodar el nazisme. El Heine desencantat gira l'esquena als ideals amb una ironia de girs anticlimàtics: ja l'asfixiava "aquest món mesquí de botiguers" ("Anno 1829"). S'entén que aquesta poesia, una pila d'anys a venir, inspirés algú que igual d'irònic es diria Bertolt Brecht.

Elizabeth Barrett Browning (1806-1861) ha estat massa temps a l'ombra del seu marit, el també poeta Robert Browning; una desproporció, tanmateix, que els anys van corregint: ell és l'impulsor del monòleg dramàtic, però ella va fer un llibre capaç d'eclipsar per fama tots els del seu marit: els *Sonets del português* (1850) (Llibres del Segle i Cafè Central). Quaranta-quatre poemes que la traductora Dolors Udina qualifica del "major himne a l'amor escrit mai per una dona": Barrett hi va ficcionalitzar el festeig amb Browning en una estilització lírica que renova la forma del sonet, registre idoni del progrés de l'amor en un esperit sensible. Un plaer tornar a llegir (sonet XIV) allò de "Si m'estimes, que no sigui per res | sinó per pur amor".

Amb *Les despulles* (Pagès) de **Charles Baudelaire** (1821-1867), Pere Rovira, autor de la traducció més perfecta en català de *Les fleurs du mal*, conclou la tasca de servir-nos tota l'obra en vers d'aquest puntal del gènere. El volum, de 1866, conté les peces excloses per la justícia de la primera edició de *Les flors…*, que revelen la capacitat del poeta per crear atmosferes pertorbadores i alhora l'estultícia d'aquell tribunal. Rovira apunta la qualitat desigual del conjunt, però sap fer-nos admirar les peces excepcionals ("Les joies", "Dones condemnades", "Les metamorfosis del vampir") i reconèixer arreu la idiosincràsia del vers baudelairià. Ens aboquin a l'apunt satíric o ens vulguin enllaminir amb el "joiell negre i rosa" de "Lola de València", aquestes versions respectuoses del metre i de la rima reïxen com cap altra a restituir l'estil vigorós del més influent dels poetes francesos.

Una altra encomiable reedició ha infós nova vida a la traducció (i el penetrant estudi) que Josep Palau i Fabre va fer el 1966 de les *Il·luminacions* i *Una temporada a l'infern* d'**Arthur Rimbaud** (1854-1891). Proa torna a alliberar un material que no és agosarat qualificar d'explosiu. Un alquimista en tradueix un altre, i la poesia del més gran dels visionaris d'Occident preserva la seva radical salvatgeria. El "meteor més al·lucinant" de la història literària, com el corona Palau, és autor de dues fites que són el far de tota quanta poesia, irracional o surrealista, s'hagi reclamat hereva del "desbaratament de tots els sentits". Qualsevol és cridat a comprovar la intacta capacitat profètica de "Ciutats", "Democràcia", o "Mala sang", retrat d'una actualitat que segle i mig més tard compleix aquell vaticini d'absurd, banalitat i barbàrie.

Amb el següent gegant poètic ultrapassem la simbòlica frontera del segle XX. Flâneur editava els *Sonets a Orfeu* (1922) de **Rainer Maria Rilke** (1875-1926), compostos a raig quan, immers en les Elegies, va conèixer la mort de la jove ballarina Wera Knoop. La traducció de Josep Maria Fulquet i Eduard Santiago revisicola el prodigi formal del llibre: evita el parany de la rima, aspirant a conservar el "color" verbal d'aquell que "ha alçat la lira | també entre les ombres" (sonet IX) i el detall en què concreta la realitat sensible: "on només hi havia paraules, ara tot són troballes | de sobte alliberades de la polpa del fruit" (sonet XIII).

De **Max Jacob** (1876-1944), inclassificable i transversal, Enric Casasses havia traduït *El gobelet dels daus*, i ara hi tornava amb els poemes en prosa de *Visions infernals* (Documenta), de 1924. Campió de l'inconscient, la fantasia de Jacob fa pensar en l'onirisme de Foix i el cine de Buñuel. Si Borges al seu conte sobre Pierre Ménard proposava llegir el Kempis com si fos de Céline, no és menor diversió llegir aquests poemes de pudor de sofre pensant que els va escriure un convers a la fe catòlica (amb Picasso de padrí!). Al preu d'oblidar que per desgràcia el destí li reservava l'infern ben real del camp d'extermini.

Hilda Doolittle (1886-1961), **H. D.**, s'associa sempre a Pound i a l'imatgisme del poema breu d'impressió sensorial. Molt lluny d'aquell miniaturisme, Odile Arqué en traduïa *Hermètica Definició* (Lleonard Muntaner). A Doolittle el pas —literal— pel divan de Freud li va canviar la vida, a la qual va donar un nou sentit en els misteris de la cultura antiga. "A la meva esquerra hi ha els àngels

Astarot, Lilit, | a la meva dreta Rafael, Miquel", diuen uns versos que palesen el seu sincretisme dels cultes pagà i cristià.

Traduïda un dia per Maria Mercè Marçal i Monika Zgustovà, **Marina Tsvetàieva** (1892-1941) torna a parlar en català gràcies a *Fites* (Edicions de 1984), que Laia Malo ha recreat amb el suport del Premi Vidal Alcover. El títol designa les verstes que, com sap qualsevol lector de Tolstoi o Gógol, mesuren a Rússia les distàncies. (Fa gràcia descobrir que el mot vol dir en origen "una volta d'arada", com el *versus* llatí). Tsvetàieva, afecta al metre tradicional, li infon una enorme tensió interna i una musi-calitat angulosa, puntuada amb guions que recorden Dickinson, que Malo sovint resol airosament a còpia de síncopes i assonàncies. "Directa al cor", mirant insomne la mort que no temia i que va anar a buscar, Tsvetàieva es revela en els seus "Versos a Blok": "M'agrada besar | les mans, i posar | noms a les coses, | i encara — esbatanar | portes! |— Penetrar — la negra nit!".

Primícia en català, cal felicitar-se d'haver anostrat *No resideixo, visc* (Jardins de Samarcanda) de **Rose Ausländer** (1901-1988), en mans del savi ofici de Feliu Formosa. Jueva de la Bucovina però d'expressió alemanya, testimoni de la diàspora i amiga de Paul Celan, la seva obra emana d'un exili físic i cultural que fa de l'escriptura pulsió i supervivència. Com l'autor de "Todesfuge", Ausländer sembla determinada a viure ofegada "en sang de tinta": oberta a l'horror històric del gueto a la *shoah*, en poemes sense puntuació i vers curt i punyent, gravats igual de negres que els de Goya, pintor que celebrava.

L'afinitat i la història emparellen els següents poetes com dues cireres del cistell —com aquelles peces del puzle que ja surten enganxades—. Els dos primers, per pertà-nyer a una mateixa tradició poètica que no és altra, segons Gabriel Ferrater a l'epíleg de Da nuces pueris, que "aquella branca de la poesia anglesa que surt a Thomas Hardy i s'allarga amb Frost, Ransom, Graves, Auden". Precisament de **Robert Graves** (1895-1985) és de qui Eduard Moyà ha aplegat els "poemes de muntanya" a *El crestall rost* (Nova Editorial Moll), no pas escrits pel líric amorós d'aguda consciència moral, sinó per un apassionat de l'escalada i sacralitzador de la natura ("La vall de marges", "Al voltant de la muntanya", "L'ullastre"). El segon és **Louis MacNeice** (1907-1963), sempre esmentat dins

el cercle d'Auden amb Spender i Day-Lewis, i de qui Marcel Riera ha traduït l'antologia *La claror al jardí* (Salze), tot preservant-ne la dicció civilitzada, tan apta per evocar el famós viatge a Islàndia amb Auden ("Postdata a Islàndia"), com l'eròtica intimitat d'una albada ("Trilogia per a X"). Un consens crític que no impugnaré considera que el seu cim és *Diari de tardor* (1939), retrat d'una Barcelona en guerra "amb dos milions i mig | de persones en circulació | condemnades com les bèsties dins de l'arca". L'antologia no podia deixar de contenir aquella peça que algun cop Jaime Gil de Biedma va ponderar com a exemple de l'òptima idea poètica que trenca, havent-lo exhaurit, el motlle: la "Pregària abans del naixement" dita per un nasciturus ("Encara no he nascut, consoleu-me. | Tinc por que la raça humana m'encercli entre parets altes...").

És el torn de dos dels més grans poetes grecs del segle XX. **Iorgos Seferis** (1900-1971), ja al catàleg d'Adesiara (*Diaris de bord*), era, de nou en traducció de Joan Frederic Calabuig, objecte del miscel·lani *Quadern d'exercicis i altres poemes*. Cal aplaudir que Calabuig insisteixi a acostar-lo a T. S. Eliot, ni que fos perquè Seferis va traduir, estudiar i tractar personalment l'autor de *Four Quartets*. Sota aquella influència, el lector trobarà familiar la seva impersonalitat, que arriba a l'extrem de l'heteronímia (dues seccions a càrrec de "Stratis el Mariner") o bé a la paròdia d'un mateix ("A la manera d'I. S.").

Una dècada més jove, **Iannis Ritsos** (1909-1990) és l'autor d'Epitafi (Saldonar), traduït per Pau Sabaté, un contrast amb els títols que podien encasellar-lo en els monòlegs de grans personatges mitològics. Aquí hi ha la mateixa dosi de tragèdia i soliloqui, però un sotrac brutal quan descobrim que no parla ningú entre marbres i columnes, sinó una mare que ha vist morir el seu fill a mans de la policia. La impressió de la fotografia real d'una mare davant el cadàver del fill en una vaga a Tessalònica, el 1936, que la dictadura del feixista Metaxàs va ofegar en sang, va fer que Ritsos escrigués el poema en només dos dies, transfigurada la dona en una Pietà contemporània i el seu dolor, en una crida contra tota injustícia.

A continuació dos italians, parella imprevisible però amb un únic traductor: Eloi Creus. *Si la vida sabés l'amor meu. Poesies* (Edicions de 1984) és un recull de **Sandro Penna** (1906-1977), algú sense la projecció de Montale o Ungaretti i una obra amb la mateixa discreció del seu estil gens ampul·lós, que componen

breus estampes transparents, evocadores de la bellesa dels adolescents —omnipresents *fanciulli*—, objecte irresistible del seu desig homosexual. La gràcia lluminosa, que faria pensar en un Kavafis menys amarg, és la clau perquè cap episodi, ni tan sols a peu d'urinari, resulti sòrdid, sempre amorosit tot per la visió d'algun "bordegàs guapíssim". També Creus ha traduït —Premi Jordi Domènech— En hora incerta (Jardins de Samarcanda), tota la poesia de **Primo Levi** (1919-1987), que d'immediat relaciona amb la literatura concentracionària qui el sap supervivent del camp d'Auschwitz. L'autor de *Si això és un home* també va compondre versos, encara que l'Holocaust és per descomptat el seu màxim i terrible inspirador. A "Shemà" ("escolta", en hebreu) deixa clar què val el seu testimoni: "Penseu que això ha passat: | us confio aquestes paraules. | [...] repetiu-les als vostres fills. | O que us caigui la casa, | la malaltia us paralitzi, | i els vostres nens us girin la cara".

Marcel Riera traduint de nou? Cert, però aquest cop algú allunyat del mesurat estil de molts altres. Perquè la "branca" de Graves i MacNeice, **Charles Bukowski** (1920-1994) la va tallar amb una destral. *Bukowski essencial* (Labreu) ens acosta un "bard salvatge", una "metralleta disparant veritat", diu Marc Romera. Amb el talent de Baudelaire per injectar lirisme en les venes més fosques d'un món corromput, Bukowski colga un anhel d'amor i de bellesa sota capes d'imatges i flaixos urbans que l'escriptura, orgullosament grollera, amuntega en un monument a la sinceritat confessional. Una altra edició de Martí Sales posava també als aparadors *Els plaers del condemnat* (1951-1993) (Edicions de 1984), més generosa en textos tot i que no bilingüe. Aquí les solucions lèxiques, més col·loquials, retraten Bukowski encara més estripat, però no menys tendre.

Del sud-est asiàtic va arribar *Parlo tres llengües*, escric en dues, somio en una (Godall), selecció i traducció de Gemma Gorga de l'obra de **Kamala Das** (1934-2009), poeta índia en malaiàlam i en anglès mai abans traduïda. Dona independent i lúcida en un món opressiu i masculí, els versos de Das fan llaçades com una serp que repta cautelosa, component una identitat complexa i elusiva, entre la whitmaniana "Presentació", el *tongue-in-cheek* irònic d'un poema com "El mirall", o la nostàlgia familiar de "Sang", d'una naturalitat expressiva que Gorga ha respectat perfectament.

Dos poetes molt populars d'Amèrica del Nord es presenten també junts. *El dia de la balena* (Godall), segona traducció de Jaume Subirana (després de *Set elefants drets sota la pluja*), confirma **Billy Collins** (1941) com un mestre en l'art d'esmolar petites escenes quotidianes i disparar-les, col·loquial i sorneguer, a una categoria superior on res del que ens envolta no es dona per descomptat. La varietat de pretextos i el gir final amb què sap sorprendre les nostres previsions en fan un poeta molt sensible: ho comprovarà qui vegi abordada la mort pròpia i la d'amics i estimats en petites obres mestres com "Se n'ha anat", "Cremació", o l'inoblidable "Aiguat".

I si més amunt parlàvem d'Eros, qui haurà explicat millor el sabor "dolçamargant" d'aquest sentiment que l'hel·lenista canadenca **Anne Carson** (1950)? Vaso Roto ja publica també en català —excel·lent notícia— la poesia de l'autora d'*Eros the Bittersweet*. *Decreació* i *La bellesa del marit* (traduïts per Núria Busquet) posen respectivament sota la lupa dues problemàtiques nocions d'identitat: la d'un jo que sent disgregar-se, evaporat com tota forma compositiva (el volum comprèn poemes que van del guió al llibret operístic), i la compartida en el marc del matrimoni, una història desplegada al llarg de vint-i-nou "tangos", amb la veu cantant d'una dona passant comptes de la infidelitat empedreïda del marit. L'escriptura proteica de Carson es mostra capaç en ambdós llibres de ser tan persuasiva en el text més discursiu com en el més anacolútic.

Saldonar sembla estar "rescatant" de mica en mica l'opera omnia de **Milo de Angelis** (1951), de qui publica *Línia sencera, línia trencada*, després de *Tema de l'adeu* i *Encontres i paranys*. L'encarregat de dur-nos fins al seu univers meditatiu, marcat pel dol i la consciència de la pròpia transitorietat és de nou Joan-Elies Adell, que es plega amb ductilitat a una escriptura àgil en la contínua incorporació de veus diverses.

Jan Wagner (1971) és un autor a contracorrent: formalista, d'insòlita precisió verbal, vindicador del retorn a una vida més simple. Edu Baró l'ha traduït a la col·lecció *Versos* (Universitat de Lleida). Del talent de Wagner en dona fe, per exemple, l'habilitat amb què un poema com "Xampinyons" unifica sensacions i memòria, o com "Dansa de tardor" escenifica una ruptura amorosa convocant

en uns "parcs buits", "el teu abric gris" i l'estació en què el mapa del temps mostra "les empremtes digitals de les baixes pressions".

Consigno ara alguns altres títols en què, a més de la qualitat intrínseca, cal aplaudir que provinguin de llengües minoritzades. L'agermanament amb el català, consumat en virtut d'aquesta transferència, no podria ser més benvingut.

Si a Catalunya parlem de la literatura de qualsevol país de l'antiga Iugoslàvia, per força ens ve al cap el nom de Simona Škrabec, que tants autors centreeuropeus ha ajudat a divulgar. En aquesta ocasió la traducció és del bosnià i *Els meus dies feliços al manicomi* (Labreu), de **Goran Simi** (1952), el recull en què aquest poeta aixeca acta, des de l'estremidora experiència del supervivent, del setge de Sarajevo: tres anys (1992-1995) que Simi va viure dins la "fossa sèptica" en què la tropa sèrbia, les bombes i els franctiradors van convertir aquella capital. Així comença "El que vaig veure": "Vaig veure que els peus es fan dos números més petits | quan una persona mor. | Això explica que als carrers de Sarajevo | es veiessin tantes sabates enmig de bassals de sang. | Quan sortia de casa, | m'ajustava ben fort els cordons, | tan fort que els peus se'm tornaven blaus. | Déu meu, i que n'era de feliç, si tornava a casa | amb les sabates als peus".

Mai abans no s'havia traduït una obra del romanx —la llengua retoromànica del cantó suís dels Grisons— i és ara que, gràcies a Dolors Udina i Antoni Clapés, Llibres del Segle ens ha acostat *Tremolors i escuma*, de **Jessica Zuan** (1984). Tot i ser una autora avui resident a Catalunya, el substrat essencial del poemari arrenca de la natura de les altes valls de l'Engadina, i s'expressa en els seus accents, en un discurs inseparable de la importància de preservar les paraules en perill vinculades a l'espai natal.

Només una mica més a prop que el romanx, però igual de desconeguda, la llengua corsa. ***Cinc poetes corsos*** (Labreu), com explica Francescu Micheli Durazzo, curador i també poeta del volum, és una iniciativa d'Arte Mare i la Col·lectivitat Territorial de Còrsega. És la contrapartida que hagin parlat en cors cinc poetes catalans (V. Gómez Oliver, M. C. Arnau Orts, L. Pietrelli, C. Sànchez-Mústich i J. C. Pons Alorda), a canvi de traduir cadascun, al seu torn, un autor de l'illa. El llibre inclou el ja esmentat Durazzo (1956), Ghjacumu Fusina (1940), Pasquale Ottavi (1956), Patricia Gattaceca (1957) i Stefanu Cesari (1973). A banda de la intenció de resistir la pressió assimiladora d'un estat molt potent, la mostra revela diferències estilístiques: Fusina, degà de la poesia corsa, proper a la cançó, no pot contrastar més amb els espasmòdics poemes en prosa de Cesari, el poeta més jove; en l'entremig, la ironia d'Ottavi, els aiguaforts simbòlics de Durazzo, i els delicats epigrames d'amor de Gattaceca.

7. CULMINACIONS

Comencem el repàs de l'obra pròpia de nova creació apareguda el 2023 fent atenció, com queda dit, als poemaris dels autors que aleshores aconseguien o superaven la setantena. Qui em vulgui reprovar que n'hagi dit "culminacions", com si jo suggerís que ja no escriuran més, que s'adoni que segons el diccionari *culminar* vol dir "atènyer el punt més alt en grandària, força, poder, rang, etc.": tots els aquí esmentats se'n poden fer creditors, d'aquest mèrit.

El primer és **Feliu Formosa** (1934) de qui es va publicar *El temps sofert* (Cossetània), un doble recull que des de l'alçada dels anys i l'experiència ("Fet més que mai | de memòria i somnis. | El temps, on para?") aplega els *Haikus de convalescència*, severs i metafísics, escrits el 2022, i *Sovint el somni*, amb poemes de les darreres dues dècades. Entre la impressió i l'anècdota, virolats i sorprenents en la seva varietat, per les situacions evocades i pels referents culturals —de la Bíblia a Brecht—, resten agermanats per la càlida humanitat que els infon el Formosa de sempre.

Darrere un títol provocador com *Bistecs de pantera* (Lapislàtzuli), **Antonina Canyelles** (1942), segons ella mateixa "ventríloqua de la poesia", aplega una muntanya d'epigrames esmolats i crítics, que en la faceta més irreverent, diverteixen el lector de l'escatologia a l'acudit, sense que en cap moment perdin de vista la coherència d'una aposta per la "impuresa", ja definitiva després de *Putes i consentits*: "Com que el blanc | atreu les taques, | mai de mai | seré una Dickinson".

Tot i la condició de *plaquette* (Edicions 96), els *Branquillons* de **Francesc Parcerisas** (1944), just l'any que en feia quaranta de l'emblemàtica publicació

de *L'edat d'or*, contenen però un cabal abundós de la millor poesia, amb més d'una peça condigna del llibre que va fer època. Al punt més dolç de maduresa lírica, Parcerisas fa una exhibició tranquil·la de les seves màximes aptituds, des de la tendresa confident ("El poema d'amor") al recurs a un "culturema" com a ingredient del *pathos* ("L'últim sopar"), i una incòlume capacitat d'il·luminar fins el més petit detall de la rutina quotidi-ana amb la il·lusió d'un suplement simbòlic: el lector hi trobarà sens dubte un dels grans títols de l'any.

La continuïtat amb una poètica defensada mig segle la garanteix *Quasi muts* (Lleonard Muntaner), en què **Josep Maria Sala-Valldaura** (1947) torna a la pregunta sobre el llenguatge i els seus límits expressius. L'ambició del volum és ben palesa tant en la intenció d'alguns poemes de connectar aquesta incapacitat amb la dels altres ordres del coneixement com en les brillants analogies amb què Sala-Valldaura ens comunica la seva convicció que poemes i paraules són "arbres de fulla caduca". Deutor d'una estètica no del tot llunyana, **Carles Camps Mundó** (1948) va ser autor de *L'instant inexacte* (Llibres del Segle), amb la voluntat expressa de forçar les paraules "fent-les sentir —fins al moll dels fonemes—| sentits que les trasbalsin" ("El poema"). Les peces del llibre transiten especulativament l'estreta senda entre el silenci i el no-res, sense temor que el seu caràcter discursiu atenyi dimensions inequívocament filosòfiques. Precisament Camps és qui posa epíleg al llibre d'un coetani com **Josep Maria Fulquet** (1948): *A cada pas dient adeu* (Llibres del Segle), també sota l'advocació de Rilke, és un poemari que alterna prosa i vers i, si bé s'interroga igualment sobre la paraula, el temps i la mort, ho fa amb una profusió d'imatges fiades a la bellesa i el color dels escenaris, més espirituals que físics, que anhelen evocar.

Diu que al món vegetal no hi associació més profitosa que la que fongs i escorces d'arbre segellen en el liquen. Amb aquest exacte títol, *Líquens* (Edicions del Buc), **Joan Navarro** (1951) i la brasilera **Veronika Paulics** (1967) fan gala d'una rara simbiosi, origen d'un poemari d'alta qualitat. La cadena de poemes en prosa creuats entre tots dos durant tres anys, a manera d'una correspondència lírica, anella dues visions contraposades coincidents en una sola imatge o sensació: els poemes de Paulics són fluents i narratius; els de Navarro, entretallats, presos en qualls de sentit. *Legato* contra staccato: dues concepcions del ritme en una disjuntiva de gran atractiu.

Tres anys després de *Cel de fang*, també a Bromera, **Marc Granell** (1953) va publicar *Arran de gel*, en què la veu del poeta valencià excel·leix en aquell savi equilibri que com ningú ell sap vetllar: a una banda, la introspecció i el resignat diagnòstic sobre l'edat ("Els meus morts", "El passat"); a l'altra, un clam irat contra la injustícia que mou les migracions i la guerra ("El riu", "Nador", "Cementeri marí"). Admira la juste-sa amb què l'escriptura de Granell conjuga una educada sobrietat amb l'eventual imat-ge crua, impel·lent, perfectament dosificada: com ara el "creixement imparable | d'aquesta piràmide insaciable d'or i carn esmicolada" ("Els vulnerables").

Finalment, dins la mateixa franja cal també celebrar la inclusió d'un nou llibre de **Miquel de Palol** (1953), *Dies claríssims de Síria* (Pagès). Sota la llum solar del país d'Orient evocat per De Quincey en l'epígraf inicial, la seva irradiació vol ser verbal i està marcada per la imminència del comiat ("Com se Sap si Aquest és l'Adeu de Debò"). Fidel a la seva estètica, Palol és virulent: "Em fot fàstic la humanitat. | Friso per veure l'extinció | de l'infecte mico assassí. | Som una espècie repugnant" ("Els qualssevol"). Però també capaç d'inesperades figuracions metafísiques, com "Hotel No-Res", i versos memorables: "Què és un punt? | L'infinit vist de cara".

8. CONSAGRACIONS

Així goso etiquetar una nova agrupació, confiat que el lector sabrà que no ironitzo. Parlo de poetes entre cinquanta i setanta anys, l'obra nova dels quals raonablement els "consagra", això és, els dona un prestigi revestit d'un caràcter durador. Si es vol, més que sagrats, són *venerables* si entenem que l'adjectiu designa aquell que s'ha fet "digne del màxim respecte".

Dubto que pogués no ser el cas de **Ponç Pons** (1956), que el 2023 engrescava el lector de grans creacions com *El salobre* o *Nura* amb un llibre semblant però de cop tot distint. *"Humanum est" (Epigrames de Claudi Valeri)* (Quaderns Crema) dona vida —com els heterònims de Pessoa i els complementaris de Machado— a un alter ego que, fill de les *Horacianes* d'Estellés, pren la fesomia i maneres d'un epigramista llatí, barreja de Marcial i Juvenal, desterrat de Roma. La bonhomi-

osa filosofia del mestre de l'*escriviure*, només que una mica més jocosa i descordada, anima les invectives i l'afalac eròtic, sobre el fons d'un tarannà sempre laic, epicuri i generós.

Cal imaginar que **Marcel Riera** (1956) ja no escandeix els propis versos sense el ressò dels traduïts —o dels que traduirà—, i amb un record de Hardy, Edward Thomas, Frost o Keats. *Abans de la tempesta* (Proa) refina encara més que reculls anteriors un himne a la natura cadenciós i flegmàtic, amb descripcions opulentes ("Tardor", "Fossa comuna", "Foc de nit") i una mirada sobre el bosc que neix amb pretensió d'al·legoria moral.

Llàstima que per un parell de segles de no res John Keats no pogués arribar a conèixer **Lluís Calvo** (1963). No tan sols hauria xalat veient-lo titular un llibre —com a *naming*, el millor de l'any— *Centaures i rossinyols* (Llibres del Buc), sinó que hi hauria confirmat el seu principi de la "capacitat negativa" pel qual un poeta "és la cosa més antipoètica que hi ha", del tot vacant i disponible a absorbir l'essència d'allò que l'envolta. La naturalesa camaleònica de Calvo el fa el creador més idoni per traslladar a l'art poètic el modern concepte de *fusió*. El seu recull es reparteix entre *poemes-centaure*, transgressores estampes que com l'ésser mitològic mig home mig cavall combinen allò bell i allò grotesc ("Zona proscrita","Mickey Rourke serà el pròxim president de Catalunya","Verger dels Unabombers") i *poemes-rossinyol*, en què el Verdaguer punk que també és adreça de nou el seu cant ("Creació del lloc","El cim","Bosc endins") al cor pirinenc. Imprevisible disseminador de bons versos, primer agitador poètic del país, Calvo circula aquí més desacomplexat que mai entre l'extraradi brutalista i les muntanyes emboirades mentre fa temps per tornar d'"un futur que no acaba d'arribar".

Premi Rosa Leveroni, *El coeficient de flotabilitat* (Llibres del Segle), de **Josep Domènech Ponsatí** (1966), neix de la certesa que ja està tot dit i només es pot palimpsestar el poema damunt d'un artifici que faci en tot cas un nou pas de rosca metalingüístic: o per l'humor del calembur o per la pura invenció lèxica—o per tots dos,"que planament lo dir no m'és possible".

Un altre gran llibre de l'any, no per atzar distingit amb el Premi Carles Riba, és el que **Jordi Llavina** (1968) va titular *Un llum que crema* (Proa), amb l'ús del verb "cremar" en una intencionada dilogia que tant parla del foc com d'una claror elèctrica. Des de reculls antics com *La corda del gronxador* o *Diari d'un setembrista*, el guany fet fins avui per la seva poesia en precisió verbal —en definició fotogràfica, si el mitjà fos la imatge— és extraordinari, de manera que la nitidesa de la descripció naturalista no trobaria gaire termes de comparació dins la nostra lírica. Això no obstant, tot podria quedar en un pur preciosisme si no fos que Llavina coneix bé el poder transformador que té l'analogia, i com en el seu curtcircuit semàntic fins un innocent passeig vora uns arbres fruiters, per exemple, pot esdevenir el *memento mori* digne d'un emblema barroc ("El meu cor de la mida d'una aranja"). Aquest sentit recurrent per descobrir "un vincle insospitat entre les coses" posa el llibre molt per damunt de les seves evidents qualitats formals, com els poemes de "Secció de papereria", en què l'exhibició versificadora empal·lideix davant una imaginació tan atenta a la multiplicitat del real, fins a fer irrellevant —com sovint passava en la poesia carneriana— la modèstia original dels seus pretextos.

Amb un títol sonor i aparatós com *Tractatus de la mort de la poesia catalana* (Labreu), **Jordi Valls** (1970) replicava l'*Última oda a Barcelona* escrita un dia a qua-tre mans amb el seu amic i ara prologuista Lluís Calvo. Si aquest a l'inici de *Centaures i rossinyols* redimeix els habitatges autoconstruïts de La Florida, per Valls l'extraradi que pretén sublimar se situa al Singuerlín. El prosaisme del cronista social s'amara d'una mirada visionària hereva del gran Màrius Sampere, però amb sobtats brots d'una ironia capaç de fer imaginar què serien els *Poemas humanos* de Vallejo si els hagués escrit el Woody Allen de *Without Feathers*. Com a contrapès central, els poemes de "Viatge a l'Oest", sense la *falsilla* del vers, donen encara més aire, tot i la propensió al *bizarre*, a la seva tendresa fonamental.

Joan Graell (1971) va publicar *Alfabet de l'ombra* (Pagès), Premi Benet Ribas, i és com si el seu títol designés una autèntica voluntat de donar nom, amb el vocabulari més terral i genuí ("en cada mot que salves | hi arrisques tot el seny"), a la "flama ignorada, | almoina de llum" que oculta el paisatge rural. Poeta versàtil, és també autor d'*Els planells magnètics* (Fonoll), un rapte d'escriptura automàtica guanyador del Premi Carles Hac Mor.

Paral·lela a la tasca de traductor de literatura polonesa i eslovena, la creació poètica de **Xavier Farré** (1971) oferia amb *Escantells* (Jardins de Samarcanda) l'oportunitat definitiva de provar que és avui el nostre creador més apte per trenar sobre un insubornable fons cívic l'experiència moral d'un individu ordinari amb el destí històric i la seva empremta en la sort col·lectiva ("Els alemanys"). Això fa que els personatges evocats de la infantesa ("La Quitèria", per exemple) semblin elevar-se llegendaris sobre el mar dels anys, i que alhora els espais de memòria més ombrívols del fat europeu ("Visita") prenguin una familiaritat pràcticament autobiogràfica. Poeta sec i directe —"Res d'adorns" és el seu *motto*—, Farré ha convertit per fi en veritable deliberació, com acrediten les vuit "poètiques" del llibre, una connatural tendència a fer de la poesia crònica d'una vida filtrada per la consciència de la llengua, pròpia o apresa.

Finalment, la *Quimera* (Lleonard Muntaner) de **Pere Joan Martorell** (1972), com un contrapunt amarg al seu *Llibre d'Eros* de 1998, que celebrava l'amor, mostra ara el seu rostre més advers. El text, de sòlida estructura interna —com el treball mètric que el pauta amb decasíl·labs a *maiore* i l'elàstic tetrasíl·lab—, sembla producte del mateix ordre que el jo poètic vol posar en els seus sentiments, considerats des de la imatgeria mitològica i l'ajut estoic dels filòsofs.

Per tancar l'apartat, recordo que també haurà estat l'any d'altres títols d'interès: *Peus de cedre* (Pagès), de **Jaume Bosquet** (1956), en què la simbologia arbòria esdevé correlat d'un cúmul d'emocions familiars; les *Elegies de Caldes* (Edicions 62) d'**Albert Mestres** (1960), dietari líric deixatat del confinament per la pandèmia; els *Cants al present* (Saldonar), de **Josep Maria Ripoll** (1962), monogràficament existencials, amb el verb ser com a protagonista i abonats a l'ús de l'infinitiu; o *El món és senzill* (Lleonard Muntaner), de **Josep L. Badal** (1966), Messiaen de la poesia en català, obsedit a donar als versos —com el compositor a la música— la frescor del cant d'un ocell, cosa que ell sembla buscar però per un procés de desescriptura. *Last but not least*, també la primera incursió dins el gènere de l'assagista i narradora **Núria Perpinyà** (1961), *Cels canviants* (Lleonard Muntaner): un "recitatiu a dues veus" del tot atípic però captivador, en què la dreta i l'esquerra de la pàgina són la parcel·la separada de la veu de dos amants sota el cel de molts dies —com si el tu i el jo del famós poema "Kensington" s'haguessin après a comunicar millor—.

9. CORROBORACIONS

Si *corroborar* vol dir "donar més força", i en segona accepció, "confirmar", no em sembla una mala etiqueta per als poetes que, en els seus trenta i quaranta anys, veuen consolidar una obra que els ajuda a fixar la pròpia veu, amb un accent ben impostat, que no sempre és el d'aquell primer o segon poemari que van donar-los renom.

L'afecte profund que projecta sobre allò que descriu és el tret més característic de la poesia de **Josep Porcar** (1973). A *Els focs ignífugs* (Godall) es fa palès en un reguitzell de pretextos lírics gens espectaculars, però que la cordialitat del vers, caliu que no s'apaga mai, torna emocionants. Impressió de paisatge, record domèstic, homenatge a algun amic insigne... tant li fa el material de l'anècdota (que el poeta data i situa sempre amb valor de document), perquè Porcar fa que amb paraula delicada i afable ens arribi amb una gran frescor de veritat.

Només un bienni més tard de l'any en què va publicar *La volumetria del neguit*, **Meritxell Cucurella-Jorba** (1973) renovava amb *Sempre encara* (Godall) la impressió que sota l'escorça més excessiva d'aquesta poeta, "dígraf del desitx", corre una saba d'autenticitat lírica molt estimable. Amb fons de cançons de Nick Cave i encaixat entre dues cites del "Teseu" ferraterià —entrada i sortida d'un peculiar laberint ("Sé tots els camins del perdre's, jo")—, el recull és un poemari eròtic, apòstrofe intermitent al tu de l'amant, mentre el jo poètic embasta i cus amb fil d'incertesa un volum que l'autora suggereix titular "els homes i els dies".

La poesia d'**Andreu Gomila** (1977), de lectors acostumats als fruits d'una experiència cosmopolita, s'ha anellat una altra baula amb *Joia* (Jardins de Samarcanda), però fent un gir acusat en la seva trajectòria. L'amor i la paternitat són el substrat d'un recull molt unitari i íntim, traspassat de cap a cap del sentiment que hi dona títol, i, en aquella dicotomia que Gomila concep entre poesia abstracta (de la idea) i concreta (de l'anècdota), s'acull feliçment del tot al segon dels dos bàndols.

L'originalitat temàtica d'**Elm Puig** (1978) és ostensible: *Perseverança de la buidor* (Documenta) captura en la brevetat extrema de la tanka japonesa l'atmosfera de

cinquanta carrerons barcelonins dels "que no passen", culs-de-sac de vida urbana sense trànsit. Tot i la varietat infosa a l'estructura de cinc versos, la uniformitat elegíaca del llibre és inevitable, com admirable resulta la fidelitat topogràfica a cada espai real dels que evoca.

Passen els anys però **Josep Pedrals** (1979) roman fidel a una escriptura que traça figuradament com a tinta simpàtica, només visible amb el concurs d'un eficaç reactiu com és l'humor. *Feiners festius* (Universitat de Lleida) aplega textos d'un quart de segle vinculats a ocasions públiques i festives —fires, concerts, inauguracions— on la paraula poètica no s'espera instrument d'indagació, sinó el més amè i ocurrent dels atributs de l'*entertainer*. I és que en el marc inequívoc del *light verse*, l'aptitud de Pedrals per fer anar el metre, la rima i el joc paronomàstic, com demostra el volum, és imbatible.

A hores d'ara poques veus de la poesia en català deuen buscar ser una expressió més clara d'espiritualitat que la de **Laia Llobera** (1983). Coherent amb reculls com *Certesa de la llum* o *Boscana*, arriba a *Paradísia* (Tres i Quatre), Premi Vicent Andrés Estellés, fonent en un discurs de puresa introspectiva una mirada d'agraïment a la natura i la consciència de ser al llindar de l'inefable. Prop de l'oració i de l'epifania, bé es pot dir que persisteix en la mística del *Llibre de les revelacions* (2020).

A *Cremen desordres* (AdiA) la maduresa poètica de **Pau Vadell** (1984) arrodoneix la divisa de dos versos seus: "Si has d'escriure l'olor de la bellesa, | que sigui anestèsica i que esperoni alhora". Això és: que el joc hedonístic de l'excepció verbal —que Vadell garanteix sempre— no privi el poema d'assolir un missatge crític, desvetlla-dor de consciències, com el que aquí concerneix el desori de la nostra vida actual, "l'enravenada col·lectiva" ("Es Burgit i Cornetto").

No devia ser cap miratge el salt qualitatiu en relació amb la poesia anterior de *Quan els grans arbres cauen* (2018), si un lustre més tard **Àngels Gregori** (1985) demostra amb *Jazz* (Proa) ser capaç d'afegir un recull esplèndid a la seva trajectòria. La fascinació per Nova York i la seva irresistible iconografia sembla convertir-se en epicentre del llibre, però més enllà del component autobiogràfic del besavi que hi va anar a inicis del segle passat, i l'esperable imatgeria metropolitana,

allò que el volum demostra és com Gregori ha ben après "que la funció de la poesia | és tallar el trànsit per deixar circular instants" ("Pèsols a Coney Island"). Després d'haver-se impregnat de la dicció de poetes com Angelou, Bishop o Sexton, l'actual tribut a Auden, Stevens o Collins és la mesura que indica que bé que funciona en aquesta poesia la dinàmica del símil, el gust per l'epifonema o la credibilitat sentimental del discurs, indissimuladament anglosaxona.

Un cop fet l'esforç de llegir-lo a recer del soroll que en va enrarir l'aparició, *el Rèquiem català. I si una nació desfilant per una catifa vermella* (Edicions Poncianes) de **Juana Dolores** (1992) es mostra com una simple i brevíssima "cantata profana". A la lletania del recitatiu, molt més que cap retòrica incendiària hi ha un clam oracular, que plany l'hegemonia d'un discurs nacionalista idealitzadament romàntic i el seu ús polític. Li fa costat l'anhel d'una nova identitat "bonica", nascuda del "substrat femení" i "glamurosa" com un "diamant" —la imatge més recurrent de tot el text—. A banda que, al capdavall, els diamants són de sorra, no cal sinó dir allò que tan bé va expressar María Zambrano al poema que Dolores posa d'epígraf ("A Cataluña"): "Tus heridas se curan sin gemidos ni quejas".

Autora fa uns anys de *La sort de Sísif*, **Marina Miralles** (1992) ha tornat per fortuna a aixecar —segur que amb menys esforç que el personatge mitològic— un nou poemari, i el resultat, *Llavors* (Pagès), Premi Màrius Torres, fa desitjar que no sigui l'últim que carreteja. Amb un ventall de registres molt ampli, del real al surreal, i un rar talent per bastir poemes sobre els models —també formals— més diversos, té en la sorpresa del lector el màxim premi a la seva libèrrima imaginació. Peces com "Budells", "Fecundació" o "F(r)uita", per exemple, són d'aquelles que, immediatament memorables, basten a justificar el volum que les conté.

I de nou seria injust no esmentar com a mínim alguns títols més: *El crit* (Onada) de **Susanna Lliberós** (1973), Premi Jaume Bru i Vidal, de veu rebel davant les cicatrius amb què la vida marca el cos; *Síria sense flors*, Premi Jordi Pàmias (Pagès), de **Cristina Álvarez Roig** (1973), testimoni emotiu d'un enlluernat viatge al país del Pròxim Orient colpit per la guerra; *Fosca negra* (Labreu), Premi Jocs Florals de Barcelona, de **Joan Tomàs Martínez Grimalt** (1984), que per la seva supeditació total al trobar clus confirma potser en excés la idea aristotèlica

(*Retòrica* 1404b) que les paraules del poeta han de sonar com una llengua estrangera; *Amb la melsa a la butxaca* (AdiA), d'**Eva Ortega Puig** (1987), Premi Gumersind Gomila, d'una quotidianitat que la dicció espontània omple d'atractius; o, per acabar, les *Escames* (Pagès) amb què **Tània Soler** (1991) disposa el llibre de poesia amorosa més carnal i carnívor de tota la temporada.

10. ECLOSIONS

Si la nova creació era el cor d'aquest trencaclosques, ja som al centre exacte, i en un veritable punt de fuga: la poesia més jove fa convergir en l'horitzó totes les línies del dibuix i les dispara al futur. L'*eclosió* "obre allò que estava clos" i els qui segueixen són autors que, per sota de la trentena en el moment de publicar, han badat ja un talent líric que no fa impensables recorreguts llargs i exitosos.

És el cas de **Chantal Poch** (1993), per a qui després de *L'ala fosca*, el recull *Cremaven* (Labreu) representava un segon assaig d'investigació poètica, d'una depuració encara superior perquè el patró del llibre eleva un únic dístic a condició suficient d'autonomia poètica. Reduïda a tan extrema concisió (sempre per sota de les vint paraules) l'expressió, mig endevinalla i mig conjur, decuplica el seu poder semàntic. (Un exemple: "Una meitat no té cor. | L'altra, la miro com viu.")

"No trenquis l'encís de respirar cada batec, que hi ha un ritme ocult rere les coses". Podria ser el lema de qui llegeixi *Fissures* (Fonoll), de **Jèssica Ferrer Escandell** (1993), que, després de *Som aquí*, publica ara una original aventura expressiva, resultat d'una transformadora estada personal a la ciutat de Sao Paulo. Allò que en un dietari incidiria sobre el xoc de cultures en biaix postcolonial, en clau radicalment lírica, en canvi, esdevé un fil de poemes en prosa dictats no per la ment i la raó, sinó pel cos, la pell i la sang. La selva de ciment de la metròpoli paulista fa segregar al jo poètic un devessall d'imatges encadenades, sovint frenètic, que converteixen la sensació física en l'absolut protagonista en una operació de màxim interès.

Premi Francesc Garriga per Sostre de carn, **Maria Isern Ordeig** (1994) és ara autora de *Rusc* (Labreu), un poemari subsidiari de la imatge del títol i el repte de fer una lírica amorosa sense l'enfit de la mel. Amb l'alternança de la prosa i el versicle, i abelles que brunzen més a prop de Wittig que de Plath, Isern fa que l'hermetisme i una simbologia que fon elements naturals i corporals doni a la bresca del recull més aviat sabor de cera, llevat de quan el discurs se sexualitza i busca ser explícit: "Jo no et dic res. | De les paraules que em venen, que vull guardar | i després escriure. Del teu gust i d'aquesta olor | de cova humida que em vull beure." ("Tens el tacte rugós...").

Abans premiat amb l'Amadeu Oller, **Eduard Olesti** (1995) va publicar *Un cowboy crepuscular* (Edicions 62), LXI Premi Ausiàs March de Gandia. El recull distribueix els poemes per colors i amalgama un despreocupat costumisme urbà amb l'adopció d'un to naïf i enumeratiu, que no per això el priva de denunciar el malestar i la incertesa col·lectius: "La meva generació és un cowboy crepuscular | repenjada al balcó d'un pis compartit, glop llauna tèbia | veu com s'acosta, per fi, el demà | i arma-da amb un revòlver rumia qui vol rebre el tret: | el crani? el cor? la mà? el carrer? la policia? el cel? el lector?" ("Gent").

A l'ombra de la fama com a narrador, **Xavier Mas Craviotto** (1996) feia un nou pas, amb el LX Premi Ausiàs March de Gandia, per equiparar la seva producció lírica a aquella alçada. *La llum subterrània* (Edicions 62) és la crònica, després d'un daltabaix general ("Va anar així", imponent primer poema), d'una àrdua recerca que per aspera ad astra intentaria dur a la llum oculta que promet el títol. De dicció visionària i calculadament colpidora, el poemari estén un repertori mètric molt heterogeni, del poema en prosa al sonet i l'art menor, com per dissipar cap dubte que, en efecte, "Hem vist totes les formes possibles | que irremissiblement segrega | un ull obert".

Autora anteriorment —encara Laia Maldonado— de *L'Arquitecte*, **Laia M. Llobera** (1997) signa *Altres plagues* (Edicions de 1984), indissociable de la seva especialització en art contemporani, per tal com sembla que apliqui al món íntim la mateixa operació amb què els pintors conceptuals i abstractes conceben la representació. L'anàlisi de sentiments i situacions se sotmet a una mirada que disposa, externa, només pocs elements dins de la peça: l'amor esdevé gest, els seus protagonistes, "sediments orgànics", i les emocions, allò que s'escola entre ombres i volums.

Albert Rabell (1997) ha vist publicat el seu primer recull, *Fora de la nosa* (Viena) gràcies a l'obtenció del Premi Martí Dot. L'insòlit aplom expressiu és al servei de la recreació d'unes atmosferes —d'uns "diorames", diria l'autor— que, per la combinació de serenor meditativa i el toc superrealista de les imatges d'animals que travessen el llibre, esdevenen hipnòtiques.

Si atenem a la meticulositat lèxica del seu primer llibre, *Proses del caient* (Edicions de 1984), es podria qualificar **Pol Vouillamoz** (1999) gairebé com un "foll pel detall" semblant als protagonistes de la seva ficció, en què la prosa poètica pren avantatge al vers i descabdella un relat mític sobre la fundació de Nàpols, amb un imaginari del tot condicionat per la música i la cultura clàssiques.

Premi Salvador Iborra, **Jeroni Mas Fiol** (2002) va veure publicat el seu primer llibre, *Castigar la fera* (Viena), una exploració ètica sobre el mal, que assaja l'estratègia d'entrar dins la ment del violent abans i després de la seva penalització social: un "crim i càstig" en vers que qüestiona el rol de víctimes i botxins.

Martí Berlanga (2002) és el més jove dels poetes del balanç, guanyador de l'últim Premi Francesc Garriga i autor de *Quadrupèdia* (Labreu). "Torno com l'últim mico a ser | el primer home", diu una de les peces inicials, i en efecte la veu poètica figura a quatre grapes: ara i adés considera la duresa extrema de la seva experiència, objecte del desig pederasta, en què el tu és l'adult pedòfil i el jo qui es plany desolat ("no m'obris si no vols | un cor tan sol").

Finalment, mencionaré també *Les bèsties mudes* (Fonoll), Premi Joan Duch per a **Laia Pujol Abizanda** (1992), estudi en vers sobre la vida subterrània d'aquells que un món hostil confina al clos de la timidesa; *Les cares de la cugula* (AdiA), de **Miquel Àngel Adrover** (1994), que suma al format de la glosa popular un ànim de crítica social; *Símptomes* (Llibres del Buc), primer recull d'**Alba Palau Centelles** (1997), que ressegueix psicoanalíticament una vivència amorosa amb la sintaxi del somni; o *Un cos que bull* (Galerada), Premi Amadeu Oller 2023, debut poètic d'**Hug Casals** (1997) amb la il·lusió de descobrir que l'assonància i el joc de paraules poden pautar l'experiència d'una primera volada.

11. REFLEXIONS

He dit algunes ratlles més amunt —unes quantes, certament— que abans em reconec lector que no pas professor de teoria literària. Però seria falsejar les coses voler obviar del tot aquesta condició, i encara més pretendre que en el meu any poètic no han comptat gens les obres que, sense recórrer al vers, no per això han deixat de parlar de poesia. Així que em faré encara ressò ràpid d'alguns assajos, tots signats per poetes, que a l'interès intrínsec afegeixen la llum que poden fer sobre la poesia respectiva. Les seves afinitats me'ls fan agrupar per parelles.

La primera la formen dos poetes que per trajectòria i prestigi haurien figurat amb tot mèrit (el segon ja ho ha fet!) en l'apartat Culminacions. **Lluís Solà** (1940) publicava *La paraula i el món* (Edicions de 1984), col·lecció d'estudis sobre catorze grans poetes. Amb la intenció de revelar fins a quin punt la poesia és la llengua total, en què els humans hi podem abocar tot l'esperit, és particularment brillant quan s'ocupa d'autors com Vinyoli, Bartra o Sampere, que van aconseguir el prodigi de "fer de la llengua una pàtria, un cor i una ment". Amb *Acords i ruptures* (PAM), **Josep Maria Sala-Valldaura** (1947) demostra un cop més un afinat sentit crític quan lle-geix obres individuals —Josep Maria Llompart, Jaume Pont—, però una no menys aguda capacitat de síntesi quan s'enlaira per damunt de les particularitats estilístiques i assaja grans panorames, com "La llengua en la generació dels setanta", il·luminadora mirada de conjunt a la consciència lingüística dels poetes conjurats a depassar el realisme.

Dos llibres més, volgudament menys acadèmics, avalen 2023 com un moment dolç per a la reflexió literària, també sobre poesia. *Marramaus* (Empúries), d'**Enric Casasses** (1951), és un al·luvió de petites i grans intuïcions, d'apunts dispersos, calaix de sastre de teoria artística, un *Zibaldone* postmodern davant el qual el lector farà bé de tenir la paciència d'entomar alguna ociositat a canvi de rebre adesiara alguna lliçó genial a propòsit de la pintura de Malévitx o del romanticisme com a projecte literari. O de com es pot fer filosofia de la història només amb quatre mots: "els antics bastiren una civilització plena de preguntes i de respostes i d'intuïcions flagrants mentre els moderns arronsadament reaccionem amb la infantiloide rebequeria de trencar-ho tot: comprar-ho fet i després trencar-ho". L'altre títol és *Llegir petit* (Arcàdia), de **Blanca Llum Vidal** (1986), un llibre en què pensava molt mentre armava aquest balanç, temorós que com

aquell "és rosari i és llista i això és excloent i això no ho vull fer"; diré com ella que també jo l'he volgut com un "anar a buscar". Vidal proposa un collar de relectures i, més enllà que siguin de Víctor Català, Màrius Torres o Maria Mercè Marçal, el que compta és que, brillant tant temps com giren davant nostre, participen del que no pot ser més encomiable si cal endinsar-se "en el món que el llenguatge ha creat": l'esperit que proclama el títol, i el seu predicatiu inesperat. Si era capaç Cuvier de refer un esquelet prehistòric a partir d'un únic os, si els fractals reprodueixen a escala el conjunt dins de cada corpuscle, per què no provar a *llegir petit*?: "en comptes de lle-gir un període, llegir un sol llibre, un únic passatge, un vers solitari; en comptes de la totalitat, triar minúscul, voler menut".

Si em permeteu l'*ex abrupto*, diré que el balanç, en l'assaig sobre poesia, el resumeix una sola notícia: és senzillament l'any en què per fi *Papers sobre literatura*, a cura de Jordi Cornudella (Edicions 62), va incloure les setanta pàgines inèdites que **Gabriel Ferrater**, als anys 50, va titular "Notas sobre la poesía de Josep Carner".

12. CONCLUSIONS

A "Nord-americans contemporanis", un poema d'*El dia de la balena*, Billy Collins expli-ca com un dia compra en una llibreria una antologia en què surt i descobreix sorprès que, com que l'obra ordena els poetes "de grans a joves, per l'edat", ell hi figura entre James Tate i Bob Dylan. I s'imagina irònicament, amb els dos imprevistos companys, des del ventre de la mare fins a la lleixa de la llibreria "fent cants tirolesos en la fosca". No sé si s'han sentit aquí molts iòdels del Tirol, però no costa gaire admetre que la cronologia fa estranys companys de capítol i de generació. Potser cap altra època no ha comprès millor que *coetani* i *contemporani* no són en absolut sinònims: en qualsevol tall sincrònic de la meva llista trobarem en perfecta coexistència les formes més diverses d'expressió poètica. Ja deia Giordano Bruno, traduït per Casasses, que "les corones poètiques poden ser de llorer i de moltes altres menes".

No cal ni llegir en detall el que he dit dels poetes aplegats (*grosso modo*, un centenar) per convenir que els seus supòsits i escriptures divergeixen molt els uns dels altres. De formes de classificar la seva multiplicitat, n'hi ha hagut sempre un gavadal. Deixeu-me'n evocar només tres, totes formulades —com a mi m'agrada— per poetes doblats de teòrics. Eugenio Montale, al seu assaig *Nel nostro tempo* (1972), contraposa una estètica de la *contemplació* a una altra de l'*excitació*, en una marcada disjuntiva entre pensament i pausa o sensació i velocitat. Algú dubta que segons el seu criteri Formosa, Llavina i Ripoll, per exemple, o Calvo, Graell i Dolores integrarien bàndols oposats? Una altra divisió és la que va enfrontar obertament Paul Valéry, per qui el poema és "una festa de la intel·ligència", amb André Breton, per qui el poema és, per contra, "una fallida de la intel·ligència". No la podem fer servir igualment per separar a un costat Porcar, Poch i Miralles, per exemple, de Palol amb Badal i amb Isern? O, finalment, la que sosté Adam Zagajewski a *En defensa del fervor* (2005), on desmarca els poetes zelosos de la seva "vida interior" d'aquells altres oberts "a vetllar per la història", a registrar "la lenta però constant metamorfosi de la civilització". Que potser no bastaria aquest criteri per agrupar, per exemple, Fulquet, Camps Mundó i Llobera i a l'altre cantó de ratlla Granell, Pons i Farré?

Són tantes les possibilitats d'associar poetes i poesies —d'encaixar peces— que vet aquí per què jo he qualificat d'insòlit aquest difícil puzle meu. Si m'accepteu la paradoxa, és en efecte l'*insòlit trencaclosques de cada any*: idèntic sempre i sempre diferent, amb trobadors i profetes, joglars i investigadors, orfebres i il·luminats... Cada any el sempitern repartiment de papers, però cada any amb actors i actrius nous, o inesperats. Imagineu-vos ara, si a aquestes alçades del meu text conserveu un punt de fantasia, que algun cataclisme estúpid, què sé jo... la caiguda d'un meteorit, per exemple, fes miques tot el gremi de qui escriu poesia en català. Doncs bé, l'historiador del futur, només que conservés allò publicat el 2023, bé podria reconstruir per complet un sistema on es donen, en tots i cadascun dels apartats d'aquest balanç, del primer a l'últim dels corrents en què els crítics classifiquen per estils la poesia lírica. Trobo que es tracta d'una constatació extraordinàriament feliç. Que en qualsevol de les generacions en actiu es doni idèntica pluralitat en un espectre amplíssim que va del formalisme a l'avantguarda, del seriós al lleuger, del meditatiu al mordaç, em sembla la millor prova no sols de la vitalitat sostinguda de la poesia catalana sinó de la sòlida garantia de la seva supervivència. Si el gènere es plegués unànime a una sola forma de treballar la paraula, només que

aquesta decaigués, passat de moda, s'estroncaria tota possibilitat d'expressió. Mentre que, assegurada la varietat, els vaivens del cànon i del gust ja poden fer pujar i baixar l'estil que vulguin, que continuarà havent-hi altres veus per conservar una flama encesa.

Que ningú vegi en les meves paraules cap actitud de cofoisme, o una il·lusa ignorància del món que ens toca viure enllà dels versos. No parlo sols de la llengua, sinó dels drets, individuals i també col·lectius, en la defensa dels quals la poesia ha estat i serà sempre un bastió singular. 2023 també ha estat quan tres poetes russos han estat condemnats a penes de presó simplement per haver compost i recitat en públic poemes contraris a la invasió d'Ucraïna. I si algú s'arronsa d'espatlles i diu que això només passa lluny de les nostres fronteres, que recordi que en aquesta idíl·lica democràcia plena, ignominiosament per a l'estat espanyol, i per a tots nosaltres, continua privat de llibertat un jove que es diu Pablo Hasél per haver *rapejat* coses que tothom sap perfectament que no són falses. Sí, ja ho sé, aquí veníem a parlar només de llibres de poesia. Però és que també **Hasél** (1988) ha estat aquest l'any l'autor d'*Erosionant murs. 99 poemes des de la presó de Ponent* (Pol·len), i els seus versos, dietari amarg de reclusió, recorden que la paraula no sempre té per objecte la definició de la bellesa, i que pot esdevenir també l'instrument necessari de la denúncia i la revolta. Llarga vida doncs al gènere si serveix no sols per cantar com es marceix la rosa, sinó també per clamar contra els poders injustos i opressius. Donem la raó a Iannis Ritsos quan deia que "la poesia sovint no ha tingut la primera paraula; l'última, sempre".

Vull donar-me el gust de concloure citant una veu del passat que la màgia editorial va tornar a fer present el 2023, en superba traducció de Dolors Udina. A *Les paraules viuen a l'esperit* (El Gall Editor), podem llegir de nou l'article de 1923 —últim centenari, ho juro— que Virginia Woolf va titular, significativament, "Com desconcerta un contemporani". En un text que jo tinc per balsàmic, Woolf diu que la dura feina del crític, que mai pot ser "jutge infal·lible de l'obra contemporània", esdevé encara més difícil en períodes en què no és clar quin és el rumb general de les lletres: avui també podem dir com ella que aquesta "és una època de fragments". Però per damunt de tot, el que vull fer meva és

la seva assenyada confiança en el futur, malgrat qualsevol possible adversitat (que sempre serà més gran si el que hi ha en joc s'expressa en una llengua escomesa com ara el català). En paraules de Virginia Woolf:

> sembla que seria bona idea que els escriptors del present renunciessin a l'esperança de crear obres mestres. Els seus poemes [...] no són llibres sinó llibretes, i el Temps, com un bon mestre d'escola, les obrirà, hi marcarà les faltes, els gargots i els guixots, i hi farà una ratlla de dalt a baix; però no les llençarà a la paperera. Les guardarà perquè altres estudiants les trobaran molt útils. És a partir de les llibretes de notes del present com es faran les obres mestres del futur.

Barcelona, 26 de febrer de 2024

ANTOLOGIA DE POESIA PUBLICADA EL 2023

Pere Ballart

LLUÍS CALVO

ELS ULLS DE LA MASOVERA

De la terra que és fruit i somni i artigada
i que pesem, arran del vespre,
a la balança romana del malguany
(amb un ganyot sorrut i que es malfia,
com esbravant-nos d'un mal que desconeix
el seu damnatge, i gira el rostre, malmirrós,
en palpar el temps que l'anivella),
us en parlaré avui, que ja no em resta temps
per dir el circumloqui del destí,
i tot convida a moure'm com aquell
que estrafà un no i diu que sí,
mig per jugar-m'hi el poc que sé
i el poc que em resta entre vosaltres.

Però torno a la terra
i a la saó que em corseca,
i així em relligo als llocs concrets,
que és com dir
brasa i pa i préssec i olivera,
que l'aigua és séquia
i la séquia es fa corrent de cada pas,
i en surt indemne el riu
i no s'hi ofega el mot
que a estones hi braceja.

Els poemes són un hort,
deia Joan Miró en parlar del taller:
aquí patates, allí carxofes,
tot podant les fulles i tallant les branques

que sobresurten, ça i lla.
Els ulls mironians són romànics:
com els de la llebre, com els del gat.

Les fletxes de l'art
no viatgen pas en línia recta,
sinó en cercles.
Així la parla: talment l'hortolà
que no escampa pas l'adob
sense sapiència,
ans amb el desig, terral,
de recercar-ne el fruit
(com les flors més blanques
auguren l'ametlló, quan és fosc
i encara gebra i el pit-roig
s'arrauleix i mira, escèptic,
l'ociosa vastitud
que adoba el fred).

I res no tinc sinó la breu promesa
d'allò que es fa llavor i ve de cop,
a la impensada, en prada airosa
on peix, dringant, el vers golut,
des de l'arrel que ve del llim
i que s'hi enfonya,
i que en brostar ve a dir:
ja t'he nascut.

Centaures i rossinyols
Edicions del Buc

XAVIER FARRÉ

VISITA

Sabia algunes paraules en nominatiu
i expressions per sortir del pas, com
«no parlo polonès (encara), perdoni».

Podria guanyar així un bri de confiança,
no es veia cap disposició negativa, era
la curiositat d'un coneixement perdut.

La segona vegada a Varsòvia, avingudes
amples, noves, que no tenien cap memòria.
Reconstruccions a través de dibuixos.

Sense l'art, aquesta inútil disciplina,
els edificis s'haurien alçat d'una altra manera.
Potser sí que fa que alguna cosa passi.

Muranów, era el que buscava, sense saber-ho
i sense saber que ja m'hi trobava, el trepitjava,
l'antic barri jueu que preguntava als passants.

A la pàgina Stacja Muranów diu: per arribar-hi,
cal superar una barrera d'escales, de portes, i activar
la imaginació. De tots els punts, el més difícil.

La meva pregunta era molt senzilla: em pot indicar
on era el gueto jueu? Primer, una mirada ràpida.
Després la sospita, accentuada per la manca de llengua.

Vaig marxar-ne sense saber que trepitjava
i preguntava sobre el mateix lloc. Els mapes
callaven qualsevol demarcació incòmoda de la ciutat.

Els mapes i els habitants havien fet un pacte de silenci.
Les ferides arribaven tan endins com aquell enorme cementiri
asfaltat, cobert, amagat per esborrar totes les fronteres.

L'absència de la meva llengua d'ells era
com totes les mancances de què es volien desprendre.
I enviar a l'oblit tota reserva de la història.

Escantells
Jardins de Samarcanda

JÈSSICA FERRER ESCANDELL

I els murs que m'abracen són els tentacles de les nits que ens han robat, cel ambre, boscatge d'asfalt. Insistir en les clavegueres per ser rata, per ser fong, per fondre's amb les aigües grises, roges i brillants de la pols dels pols que es concentren entre les venes soterrades per la pell de ciment: gorgs de fems, jo deixalla orgànica, rebuig constant, els morts que fan que el que és polit ens consumeixi. Tornar a la desfeta: som el fàstic dels bonics, son la nosa penetrant. Poble cordial, la ràbia de l'altre: he estat el revers ratllat d'una postal, desordre dels peus perforant el que et sosté, tu ciutat trèmula, blocs incandescents.

Fissures
Fonoll

FELIU FORMOSA

BALADA DE LA SAMARITANA INCONSTANT

No voldria que em fossis adversa,
sinó que m'oferissis la càntera,
més enllà dels hostals i el cos jove
que els recorre fins que esdevé tu.

No m'encenc en capvespres inútils
sinó en rodes de carro tranquil·les.
No m'aplico a buidors que no abasto,
sinó a tu, que reprens la salmòdia.

Les buidors no se m'omplen de vímets.
Les fredors no se'm tornen pregàries.
Em conrees un dia i un altre
i a les conques dels ulls fas la sembra.

I jo t'haig d'agrair l'avidesa
dels teus llavis d'orquídia i ambre.
No t'allunyis del foc de pinassa.
No gemeguis si el sol no se'ns colga.

Ara sé que et puc rebre tothora
sense fulls plens de signes profètics:
vens de temps en què ja ens posseíem,
tot passant per senderes ocultes.
T'has endut tantes coses sobreres!

El temps sofert
Quaderns de la Font del Cargol, Cossetània Edicions

MARC GRANELL

LLENGÜES

Hi ha llengües grans, obeses, opulentes,
cofoies de ser com són, sempre llustroses.
N'hi ha, però, unes altres, com tu, petites i esquifides,
sempre amb por de desaparèixer d'una ventada enemiga
o un mal pas.

D'ençà que et vaig trobar, tan desvalguda, tan poca cosa,
et vaig fer meua i et vaig agafar als braços com s'agafa un tresor,
un horitzó infinit de jardins i fonts inacabables,
un nadó menut i tendre que amb el temps es fa gran i t'encén
paisatges on el record es fa esperança,
i he procurat des d'aleshores fer-te feliç mentre tu em feies
aprendre'm en el goig i la tenebra.

Un dia moriràs, ho sé, com morim tots,
com moren també totes les llengües.
Tu, però, potser abans, ai las!, que aquelles grans i llustroses.
I serà una mort ben petita, és clar que sí,
que deixarà, però, com totes les morts de totes les llengües,
un buit immens, opulent, insalvable,
un món més ombra.

Arran de gel
Bromera

ÀNGELS GREGORI

FICCIONS

Devia ser un poble bonic per instalar-s'hi,
la teua infantesa.

Partitures d'ocells quiets als cables
de la línia elèctrica i una orquestra de silencis
a punt d'interpretar-se.

Créixer és apagar els llums de casa pensant
que t'hi veuràs a les fosques. I és entrebancar-se
i sospitar que algú ha canviat d'espai els mobles.

Cal que hi haja una estació en aquest paisatge.
I fer veure que des d'allí el teu besavi
se'n va anar per lluitar en una guerra.

Un diluvi universal, els teus plors adolescents.

Vas reconèixer Déu entre els banyistes.

Jazz
Proa

MARIA ISERN ORDEIG

Os livros são objetos transcendentes
mas podemos amá-los do amor táctil
Caetano Veloso

Tens el tacte rugós d'una clivella invisible que s'allarga
i s'ageganta amb el meu dit. I dius que tinc
la boca de préssec i que som cossos plegant-se
per llocs nous. Tocant-te perdo el traç
i les mides d'aquesta calor que té la teva forma.
Em filtro per entre les escletxes del teu cos
per tornar-te'l. Et cargolo els dits a la gola,
entro pel túnel de les teves contraccions
i envio sang a tots els caus
perquè em supurin olors més fortes.

Et fiques un alvocat sencer
a la boca. Mengem amb les mans i ens omplim
de taques verdes. Tens el tacte escumós de les fruites.
Ens queden els dits buits, els braços secs i fins
com un llençol. La nit fa ploure.
Ens llepem els dits, em mires. Jo no et dic res.
De les paraules que em venen, que vull guardar
i després escriure. Del teu gust i d'aquesta olor
de cova humida que em vull beure.
De com tot fuig com un glop i just ara
me'n recordo que a la boca
hi tenia un pinyol net.

Rusc
LaBreu Edicions

JORDI LLAVINA

MAGRANA

A Isabel Cabrera Ortega

Va ser, secret, un rusc vermell: magrana
supervivent del darrer esplet. Avui,
en canvi, és el cadàver d'una fruita:
per dins, conserva un gruix de grans desfets,
negrós, velat de podridura blanca.
I, com la sang que es va escorrent del xai
penjat, se n'ha escolat el suc vinós
fins a l'última gota. Fosca, ingràvida,
la carcassa —unes bastes castanyoles—
branda agafada al branquilló espinós,
deixada de la mà de déu del vent.
Solen fer els arbres bords aquesta llei
d'ofrenes —nespres àcides, olives
assedegades, garrofes pansides,
llimones verrucoses—. La magrana
que —plena— era d'un tacte llis de vori
té —morta— pell de cuiro molt gastat
i ens intimida igual que un bony llenyós.
Boca de vell esdentegada, tràgica.
Boca de jove enamorat, ferida.

Ben a tocar, i enceses de rojor,
les flors d'aquesta anyada ja engalanen
camins de branca per la fruita nova.
(Conviuen, sobre el marge, escorça i seda.)

N'he arrencat una, i l'he tinguda als dits:
el calze, dur com si fos fet de plàstic
o del cartílag d'una orella; els pètals,
suaus com la pell verge de parpelles
que encara no s'han decidit a obrir-se
a l'abraçada dessecant del sol.
I l'he esfullada, i n'he desat els pètals
dins el que avui diríeu que és la closca
—damunt el cor podrit com un coixí
desfilat i emblanquit de floridura—
de la desferra greu de la magrana.

La joia tremolosa de la flor
em du el presagi dels estoigs de mort
a què em caldrà emmotllar-me mentre visqui.
En sento la fermesa incommovible:
la d'un ull vitri sota la parpella.

Un llum que crema
Premi Carles Riba 2022
Proa

LAIA LLOBERA

PARADÍSIA

La por no sap qui ets,
desconeix el desig de les mans,
l'infinit de les ardències,
la quietud dels teus estanys,
la virtut amortallada dels teus regnes,
les alzines negres que enfosquen
tots els llacs, totes les lluernes.

Som fruits i espires de temps
dintre l'aigua que fumeja
en el foc a dins del foc
entre espectres i tenebres.

Una forma de bellesa
viva en la foscor.

Lluny de la temença.

Paradísia
Tres i Quatre

LAIA M. LLOBERA

GROC, BLAU, TARONJA (1955), MARK ROTHKO

Pensem que amb l'oxigen n'hi haurà prou,
però constantment, ara mateix, fem simbiosi.
Carla Fajardo

Em descrivies aquell gest a cau d'orella: com resseguia amb
el dit cor la teva cintura escapular.
Crèiem en arbres molt més alts.

Ara et sento parlar del substrat, del que roman en la natura
com roman en les persones, d'enterrar el que et queda viu
abans que marxi. Analitzes la fissura mentre sona una sèrie
de Stravinsky, i aproximes, amb equacions exponencials, la
corba de l'oblit.
Has estudiat la mecànica dels cossos: dius que has vist robots
nodrir un batec artificial, que vivim per un mer procés
semàntic. Estimem per tenir a mà renúncies, escurem per
proliferar.
Ens refreguem, desem olors.

Existim, com fugen les guineus.

Altres plagues
Edicions de 1984

MARINA MIRALLES

FECUNDACIÓ

Em vaig prendre la pastilla
del dia després que em diguessis
que feia anys que m'estimaves
per si així se m'oblidava
per si així ja no hi pensava
i evitava dur-te a dins i veure't créixer:
alimentar-te.

No va funcionar i vaig anar a clíniques
on em van dir que era difícil
arrencar un forat sembrat
a les entranyes de l'amor
i em van fer un raspat tan bèstia
que gairebé et perdo per sempre.

Em vas néixer un matí quan escombrava
les voreres dels records: no t'esperava.
Vas irrompre'm aquell dia per sorpresa
i de seguida caminaves.
Et vas alçar sobre l'asfalt i vas pujar
al primer taxi que passava.
Vas baixar el vidre i vaig sentir
quan giraves la cantonada
que ploraves.

Llavors
XXVII Premi de Poesia Màrius Torres 2022
Pagès Editors

FRANCESC PARCERISAS

L'ÚLTIM SOPAR

És més fàcil recordar l'últim sopar
que els altres àpats. A Canà tot gira a l'entorn
de la gasiveria de l'amfitrió o d'un sommelier
inepte; i de la multitud de pans i peixos
no sabem si els van menjar crus
o qui va dur la llenya per fer-los a la brasa.
Del primer dinar al que tu vas faltar
recordo els plors i un xiscle d'animal ferit;
i el dia que em vaig llevar per esmorzar
i vaig descobrir que ella ja no hi era,
ni tan sols sé si vaig arribar a fer el cafè.
Però d'aquest sopar d'avui en tindré viva
una nafra a la memòria: som els de sempre,
la taula és vulgar, com ho són les menges,
ens importa més haver fet un darrer esforç
per salvar allò que ja ens hem resignat a perdre.
Hi havia vi i alguns hem demanat una cervesa,
una amanida de llegums i carn rostida,
i fruita —mandarines prou dolces—
per fer-nos pair allò que ens desespera:
el món i els anys inexpugnables
ens separen i alguns (ho sabem tots)
són a punt d'emprendre un viatge massa llarg
cap a un hort fosc ple d'oliveres.

Branquillons
Edicions 96

CHANTAL POCH

Com cremaven els noms
fins que van ser donats!

Cremaven
LaBreu Edicions

PONÇ PONS

«SECRETUM»

Que fas l'amor tan bé no s'ho imagina,
Teòfila, ningú. Discreta i cauta,
el teu seriós posat de mare amb clenxa
no deixa ni intuir l'excelsa venus
que et tornes dins el llit. Sota l'estola,
s'amaga un cos que es vincla amb la dolcesa
d'una posta de sol i s'excita amb la fúria
devorant d'un felí. El teu home no sap
la gran sort que ha tingut ni valora el feliç
privilegi d'anar amb una dona com tu.
Jo don gràcies en zel pel regal del festí
d'haver estat de tot cor, agraït, amant teu.
Ara dius, i em destrosses, que ho hem de deixar,
que la gent ja murmura, et fa por i et sap greu.
Soc al camp i de lluny sent el xiscle d'un corb.
L'horitzó té el futur d'una llarga ferida.

«Humanum est» (Epigrames de Claudi Valeri)
Quaderns Crema

JOSEP PORCAR

BASSALS

Més pur l'esquitx, menys net l'espill
i més alt el bot que no pas aquest
que ara ens taca de fang el camal.
No eren per evitar mullar-nos, però,
aquells tan llargs sobre els bassals
camí d'escola en el matí net i fresc
com un llençol acabat d'estendre.
La pluja obria a terra precipicis
de la nostra mida i els saltàvem
per no estimbar-nos a l'esbandida
fondària del cel, per no aixafar l'esbart
d'estornells migrants ni interrompre
la levitació del darrer núvol estantís
i esponjós, salicant i evanescent
com un àngel després de la tempesta.
Ara que jau als nostres peus, calm
com un ca, aquest gorg on s'adormen
oms daurats, albirem darrere nostre
l'últim cingle davallat i als miralls
d'aigua recordem, més vells i impurs,
que no havíem tornat a saltar abismes
amb impermeable i botes de cautxú.

Els focs ignífugs
Godall Edicions

MIQUEL DE PALOL

HOTEL NO-RES

Al final del camí final
hi ha l'hotel
d'infinites estances infinites.

No se'n surt ni s'hi entra
perquè l'espai li han encorbat
i cal, per avançar, retrocedir,
perquè l'esdevenir
s'hi fa perpètuament retornant.

Sense voler s'hi entra, sense voler se'n surt,
volent no hi és possible recorregut ni trànsit.
Es vol sortint-ne.

Origen és final, i final va ser origen.
«Ésser» va ser-hi, «serà» hi està essent.
En volums de blancor i baranes d'espines
et penses que no pots entrar-hi
perquè encara no n'has sortit.

Com es desconstrueix l'oposició
Ésser — No-res no s'ha establert.

La inacabable fluïdesa
és el benigne engany que guia
pels passadissos i les plantes
sense nombres del transparent
Hotel No-res.

Són el mateix les cambres infinites
i només una de mida infinita.

A aquest hotel no li calen miralls
perquè tot és a l'altra banda,
on tot no-res és ser
i tots els «tu» soc jo.

Dies claríssims de Síria
Pagès Editors

MARCEL RIERA

LA CREU QUE BRILLA

Ignoro els noms tan bells de cadascuna
de les muntanyes amb un punt de neu
als seus cims que, sense moure's, fan veure
que m'encerclen, i me'n vaig sota el fred
que travessa els vidres, cada vegada
més transparents, avall cap a les planes.

Ara la nit s'ha tornat un misteri
que mai no aconseguiré desxifrar,
i en silenci la gebrada s'escampa
sobre els camps balbs, com si fos una crosta
de sucre de llustre que reflecteix
les llums espurnejants del firmament.

Sembla que el cotxe segueixi tot sol
les ziga-zagues de la carretera,
a banda i banda les ombres d'uns arbres
que es tornen braços i dits de foscor,
i, de sobte, la creu de la farmàcia,
brillant com si fos l'estel de Betlem

Abans de la tempesta
Proa

JOSEP MARIA SALA-VALLDAURA

LA FLOR BLAVA

Descrec l'encís de les formes obscures,
avorreixo tots els cants de sirena
que ajunten els cors, els estels, les pedres.
Enderroco els temples on habiten
els déus i els àngels superbs.
Maleeixo els qui varen plantar
damunt dels somnis del jo la flor blava.
Blasmo la seva ficció, condemno
amb la força del meu afany tan inútil
els capricis i rampells
amb què tots —altius, cofois— l'hem regada.
Execro els segles que alcen belleses
amb un fru-fru de falsos murs de seda
i odio els versos escrits com pètals
que canten una harmonia amb el món,
que ara sé refugi va,
il·lusió bastida per paraules
que s'escolen cap a un buit inclement.
Detesto el pap emfàtic, campanut,
els èxtasis mentiders
d'aquells que han trobat la flor
dels versos epifànics, en parterres
o ben aclofats al sofà de casa.
Blasmo, descrec i enderroco,
maleeixo, detesto i odio,
execro, perquè són de plàstic brut,
les flors que la fal·làcia dels mots
pinta de blau: jo busco, en les veus
del silenci, un desig impossible
de flaire i color.

Quasi muts
Lleonard Muntaner, Editor

TÀNIA SOLER

PEIX CRU

Perviuen les retines foses
dels peixos estesos al moll.
No recorden la set,
ni les cataractes als ulls,
de tant temps sota el sol.
Rere les pupil·les,
enceses i entelades per la llum,
reposa un esquelet de calç
exsudant un blau trencat.
N'empasses la claror,
i et llisca gola avall;
et soc a dins i t'envesteixo l'esòfag,
com un peix que s'esventra
encara viu.

Escames
Pagès Editors

JORDI VALLS

EL CÀNTIC DE SINERA

Salvador Espriu escolta Los Chichos
abans d'arribar al cementiri. El salobre
acompanya la pujada amb la rumba
a tot volum. El cercle de les gavines
al turó de la Pietat, camí solitari
dels vius escindits. El poeta, s'ofega, tus,
reposa als peus dels blocs de pisos, avui
no arribarà a l'àgora dels morts,
li tremolen els genolls al ritme marcat
per la música, sap que l'alba no els ha triat,
que es trien sols, i a cor batent, formen
els extramurs de Sinera. Llavors, més perdut
que mai, es pregunta si és possible assolir
el repte d'un compromís més profund
que la fidelitat, però ja no hi és a temps.
I ho volem tot: el mur avall, la República,
la ginesta i la rosella, les urpes de l'os Nicolau.

Tractatus de la mort de la poesia catalana
LaBreu Edicions

SUMARI
JOCS FLORALS DE BARCELONA 2024

5 **Bases**
Premi de Poesia Jocs Florals de Barcelona 2024

7 **Obres presentades**

11 **Acta dels mantenidors**
Premi de Poesia Jocs Florals de Barcelona 2024

12 **Valoració de la presidenta dels mantenidors**
Begonya Mezquita

16 **Glossa**
Viure en el poema
Marc Rovira

19 **Premi de Poesia Jocs Florals de Barcelona 2024**
Acròpolis d'Adrià Targa Ramos

30 **Referència històrica**
La nit era el seu regne
Enric Sòria

36 **Balanç poètic de 2023**
L'insòlit trencaclosques de cada any. Un balanç poètic de 2023
Pere Ballart

74 **Antologia de poesia publicada el 2023**
Pere Ballart

JOCS FLORALS
DE BARCELONA
2024

Ajuntament
de Barcelona